

1

LA POBLACIÓ DE LES ILLES BALEARS

RESUM

Les darreres dades disponibles de població són les dades provisionals del padró de l'1 de gener de 2020, les quals indiquen que a les Balears en acabar l'any 2019 hi hauria 1.171.003 habitants. A principi de període, és a dir, l'1 de gener de 2019, i segons dades definitives de les estadístiques del padró d'habitants, les Illes tenien un total d'1.149.460 persones residents, amb un increment anual de l'1,82% (+20.552). Les Illes són la comunitat que presenta la taxa de variació més alta i, a més, aquesta és superior a la dels anys 2017 (0,79%) i 2018 (1,16%).

Un any més, el balanç migratori té signe positiu i el nombre de residents augmenta gràcies als fluxos migratoris de persones provinents tant d'altres comunitats com de països estrangers. El gràfic d'evolució dels moviments migratoris mostra que la immigració estrangera —malgrat no assolir les xifres observades en els anys anteriors a la crisi financera— recupera part del seu dinamisme.

D'altra banda, com ja s'ha apuntat en memòries anteriors, les dinàmiques migratòries dels darrers vint anys resulten en una societat socialment més complexa i multicultural i a les Illes hi ha població originària de 186 països, per bé que la majoria de migrats ha nascut al Marroc, l'Argentina, Colòmbia o Alemanya.

La població resident nascuda a un país estranger assoleix l'any 2019 un pes percentual del 23,3%. És una quantitat significativa a la qual s'ha de sumar el 22,3% de residents nascuts a altres comunitats de l'Estat. Quant a la nacionalitat, són estrangers el 18,3% de la població i els estats d'origen majoritaris són el Marroc, Itàlia, Alemanya, el Regne Unit i Romania.

Tot i que la dinàmica actual continua sent positiva, es preveu una tendència decreixent en el saldo vegetatiu, cosa que s'explica per la disminució de la xifra de dones en edat fèrtil, la tendència a la baixa de la taxa de fecunditat i un previsible augment de la taxa de mortalitat per l'envelliment estructural de la població i, a curt termini, per l'impacte de la COVID-19. A més, la situació actual pot veure's modificada en un futur, especialment si les situacions internacionals provocades pel Brexit, la crisi sanitària i els seus efectes en l'economia i la societat no alteren els actuals patrons migratoris.

Per a l'any 2018 (darreres dades definitives disponibles de les estadístiques del moviment natural de població), el balanç vegetatiu ha estat d'1,77%, una taxa que se situa una mica per sobre de la de l'any 2017 però que des de l'òptica dels cicles demogràfics no suposa un canvi de tendència. Aquesta

afirmació es corrobora amb les dades provisionals de l'any 2019 publicades per l'INE, que situen el balanç en l'1,38%. A més, l'any 2010 aquest fou del 3,94%.

Pel que fa als components de la dinàmica migratòria, destaca la taxa balear de natalitat, del 8,75%, que és la més elevada de tot l'Estat, per bé que la tendència és decreixent. En total, el nombre de registres de naixements de mares residents a les Balears ha estat per a l'any 2018 de 10.285. Quant a la mortalitat, s'han registrat 8.206 morts de persones residents, la qual cosa situa la taxa bruta de mortalitat en el 6,98%, també la més baixa de l'Estat.

A banda de la població resident, i donada la importància del turisme, és interessant considerar el volum estacional de població suportada, pel que comporta de càrrega demogràfica sobre el territori i els nostres recursos no només naturals sinó també d'infraestructures. La càrrega demogràfica que suporta el territori es mesura amb l'indicador de pressió humana, una operació estadística de l'Íbstat que pretén complementar la informació de les xifres de població resident. D'acord amb aquesta font, i amb dades provisionals, l'any 2019 les Illes han suportat una càrrega demogràfica d'un mínim d'1.156.274 i d'un màxim de 2.036.263, gairebé doblant la xifra de població resident.

1.1.

DINÀMICA DE LA POBLACIÓ

Les dades relatives a la població de les Balears que s'exposen en aquest apartat són les del padró municipal i les de les xifres de població, ambdues publicades per l'INE i per l'Ibestat. El padró municipal d'habitants és el registre administratiu en què consten els veïns d'un municipi. Les dades es registren d'acord amb la normativa padronal i són difoses per l'INE amb data d'1 de gener de cada any amb el detall municipal. Les xifres de població són una operació estadística que s'enquadra en el marc legislatiu europeu regit pel Reglament 1260/2013, del Parlament Europeu i del Consell, sobre estadístiques demogràfiques europees, que és el referent de les xifres de població davant tots els organismes internacionals i que s'empra per calcular les projeccions de població. Les dades es publiquen amb referència a 1 de gener i 1 de juliol de cada any, es calculen a partir dels censos i s'actualitzen de manera coherent amb les dades relatives al moviment natural de població d'àmbit provincial, autonòmic i nacional. El punt de partida de les xifres actuals de població és el cens del 2011.

Segons les darreres dades del padró d'habitants publicades per l'INE (dades definitives a 1 de gener de 2019), la població resident a les Illes Balears és d'1.149.460 persones. Per comparació amb l'any 2018, s'observa un increment de l'1,82 % i, en total, la quantitat de població resident ha augmentat en 20.552 persones. La pujada és més intensa que la de l'any anterior i és també la més elevada de tot l'Estat, amb

una diferència de poc més d'un punt respecte a la taxa espanyola, que ha estat del 0,65 %. (Vegeu el quadre III-1.1.) De manera semblant, les xifres de població calculades per l'INE amb període de referència 1 de gener de 2019 indiquen un increment anual de l'1,82 % i de l'1,9 % per al període de referència de l'1 de juliol.

La pujada en el nombre de residents és fruit de l'escenari generat l'any 2018, on s'observa un important saldo migratori, en especial de persones procedents de l'estranger. (Vegeu el gràfic III-1.1.) Quant al creixement vegetatiu o creixement natural de la població, la taxa, de l'1,77 % es manté en una posició de creixement que es qualifica demogràficament com a moderat.

Tant les variables de saldo migratori com de creixement vegetatiu s'han mantingut en valors semblants a les de l'any 2017. D'acord amb les projeccions de l'INE, elaborades l'any 2018, la nostra comunitat pot arribar a assolir l'any 2025 un total d'1.300.789 persones, mentre que per a l'any 2030 la projecció situa la xifra en 1.380.599.

Entre l'any 2018 i 2019 la població resident de nacionalitat espanyola ha crescut un 0,9 %, mentre que la de nacionalitat estrangera ho ha fet en un 6,9 %. La importància del fenomen migratori en el dinamisme poblacional illenc es palesa també en les dades desagregades per lloc de naixement. La comparació anual mostra que el nombre de persones residents nascudes a les Illes s'ha incrementat en un 0,58 %; el de persones nascudes en altres comunitats autònomes, en un 1,04 %, i el

de les persones nascudes a l'estranger, en un 5,69%. Aquesta darrera taxa és 2,32 punts percentuals superior a la de l'any 2018.

Entre la població nascuda a l'estranger, els grups que avui són més nombrosos són els de persones nascudes al Marroc, l'Argentina i Colòmbia; aquest darrer és el que més ha crescut en termes absoluts. La quarta posició en volum de població és per a les persones nascudes a Alemanya. En termes relatius els quatre grups més nombrosos de població nascuda a l'estranger representen respectivament el 2,3%, el 2,1%, l'1,7% i l'1,6%. En nombres absoluts les persones residents nascudes al Marroc són 26.723, i les nascudes a Alemanya, 18.946. Quant al percentatge de persones nascudes a Espanya, aquest és del 76,9%, de les quals tres de cada deu han nascut en una altra comunitat. El pes de la població nascuda a les Illes, per tant, és del 54,6%.

La distribució percentual dels tres grans grups de població segons la variable de lloc de naixement no presenta grans variacions ni respecte a l'any 2018 ni per comparació amb l'any 2012, a pesar que al llarg dels darrers anys els fluxos migratoris han experimentat variacions en la seva composició. (Vegeu els gràfics III-1.2. i III-1.3. i el quadre IIIA-1.2.)

El gràfic d'evolució del balanç migratori mostra com els anys 2011 i 2012 els contingents estrangers i forans nacionals eren pràcticament iguals, i com des de llavors la seva evolució ha estat dispar. Així, mentre el saldo migratori de persones provinents d'altres comunitats autònomes

es manté en valors semblants any rere any, en el cas de les persones estrangeres el saldo anual presenta més fluctuació, amb una davallada els anys 2013 i 2014 i una remuntada des de l'any 2015 que es manté a l'alça en els darrers tres anys, tot i no assolir els valors dels anys 2004 a 2008, en què els balanços migratoris de població estrangera superà les 20.000 persones. (Vegeu el gràfic III-1.4. i el quadre IIIA-1.1.)

Una segona variable que mostra la multiculturalitat de la població resident a les Illes és la de la nacionalitat, una variable que no sempre és coincident amb el lloc de naixement, ja que moltes persones residents a les Illes mantenen la seva nacionalitat d'origen familiar, mentre que persones nascudes a l'estranger poden haver sol·licitat la nacionalitat espanyola.

D'acord amb aquesta variable, la proporció de població estrangera és del 17,8%, mentre que els nascuts a l'estranger representen el 23,1%. Per zona de nacionalitat, la més majoritària és de la UE-15, amb un pes sobre el total d'estrangers del 34%. Per països, les nacionalitats més freqüents són la marroquina, italiana, alemanya, la del Regne Unit i de Romania. (Vegeu els gràfics III-1.5. i III-1.6.)

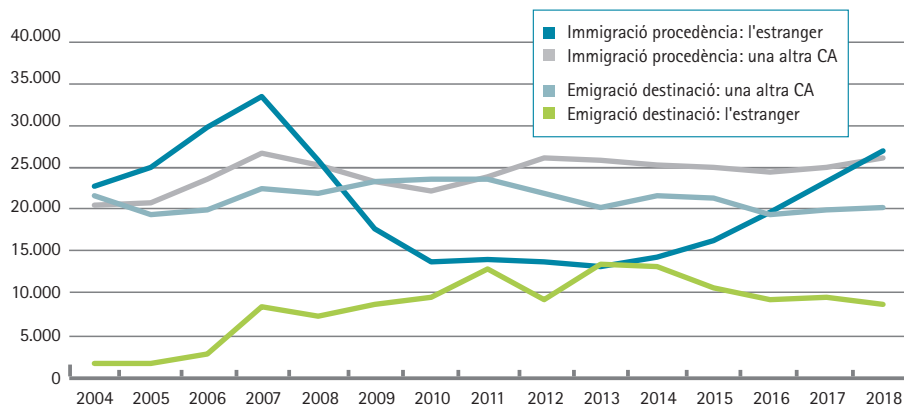
D'altra banda, s'ha de destacar que les Balears són la comunitat autònoma amb més població nascuda a l'estranger, amb una distància de quasi 4 punts respecte a les Canàries, Madrid i Catalunya, que ocupen la segona, tercera i quarta posició respectivament. A Espanya, el percentatge és del 14,4% i la comunitat amb un percentatge més baix és Extremadura, amb un 4,3%. (Vegeu el quadre III-1.2.)

QUADRE III-1.1. POBLACIÓ SEGONS COMUNITAT AUTÒNOMA DE RESIDÈNCIA (2012-2019)

	Rev. del padró 2012	Rev. del padró 2018	Rev. del padró 2019	Variació absoluta 2019-2018	Variació relativa 2019/2018	Variació absoluta 2019-2012	Variació relativa (%) 2019/2012
Espanya	47.265.321	46.722.980	47.026.208	303.228	0,65%	-239.113	-0,50%
Andalusia	8.449.985	8.384.408	8.414.240	29.832	0,36%	-35.745	-0,40%
Aragó	1.349.467	1.308.728	1.319.291	10.563	0,81%	-30.176	-2,20%
Astúries	1.077.360	1.028.244	1.022.800	-5.444	-0,53%	-54.560	-5,10%
Balears, Illes	1.119.439	1.128.908	1.149.460	20.552	1,82%	30.021	2,70%
Canàries, Illes	2.118.344	2.127.685	2.153.389	25.704	1,21%	35.045	1,70%
Cantàbria	593.861	580.229	581.078	849	0,15%	-12.783	-2,20%
Castella i Lleó	2.546.078	2.409.164	2.399.548	-9.616	-0,40%	-146.530	-5,80%
Castella-la Manxa	2.121.888	2.026.807	2.032.863	6.056	0,30%	-89.025	-4,20%
Catalunya	7.570.908	7.600.065	7.675.217	75.152	0,99%	104.309	1,40%
Comunitat Valenciana	5.129.266	4.963.703	5.003.769	40.066	0,81%	-125.497	-2,40%
Extremadura	1.108.130	1.072.863	1.067.710	-5.153	-0,48%	-40.420	-3,60%
Galícia	2.781.498	2.701.743	2.699.499	-2.244	-0,08%	-81.999	-2,90%
Madrid, Comunitat de	6.498.560	6.578.079	6.663.394	85.315	1,30%	164.834	2,50%
Múrcia, Regió de	1.474.449	1.478.509	1.493.898	15.389	1,04%	19.449	1,30%
Navarra, Comunitat Foral de	644.566	647.554	654.214	6.660	1,03%	9.648	1,50%
País Basc	2.193.093	2.199.088	2.207.776	8.688	0,40%	14.683	0,70%
Rioja, la	323.609	315.675	316.798	1.123	0,36%	-6.811	-2,10%
Ceuta	84.018	85.144	84.777	-367	-0,43%	759	0,90%
Melilla	80.802	86.384	86.487	103	0,12%	5.685	7,00%

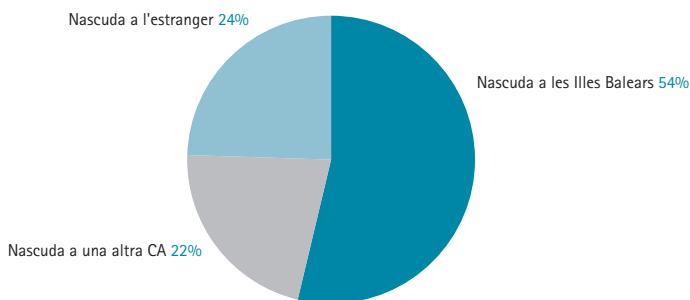
Font: Revisions del padró municipal d'habitants, INE

Gràfic III-1.1.
Evolució dels moviments migratoris de les Illes Balears per procedència. Illes Balears (2003-2018)

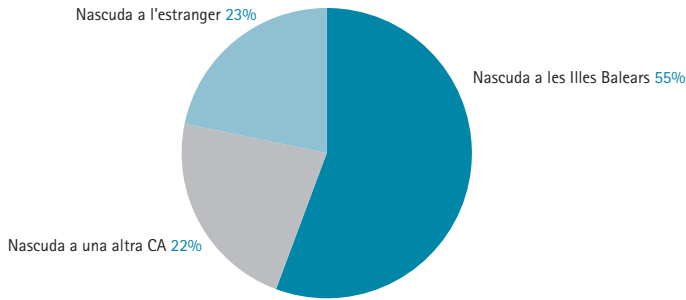
Font: Institut d'Estadística de les Illes Balears (Ibestat)

Gràfic III-1.2.
Població segons el lloc de naixement. Revisió del padró de 2012

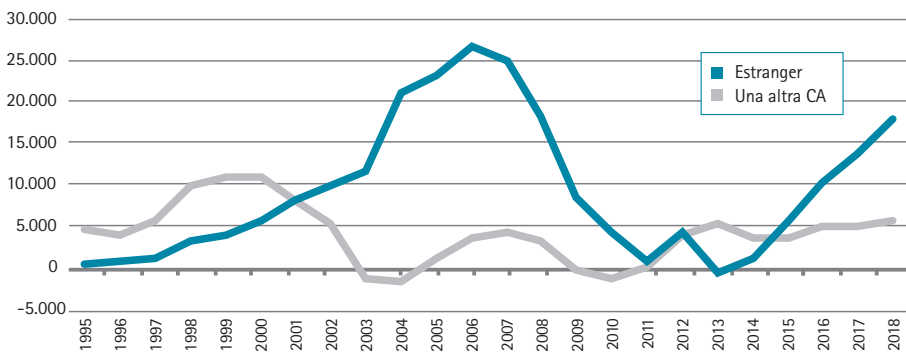
Font: Institut d'Estadística de les Illes Balears (Ibestat)

Gràfic III-1.3.
Població segons el lloc de naixement. Revisió del padró de 2019

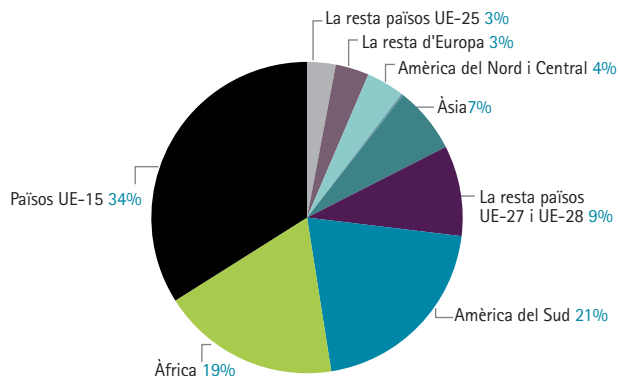
Font: Institut d'Estadística de les Illes Balears (Ibestat)

Gràfic III-1.4.
Evolució del balanç migratori a les Illes Balears (1995-2018)

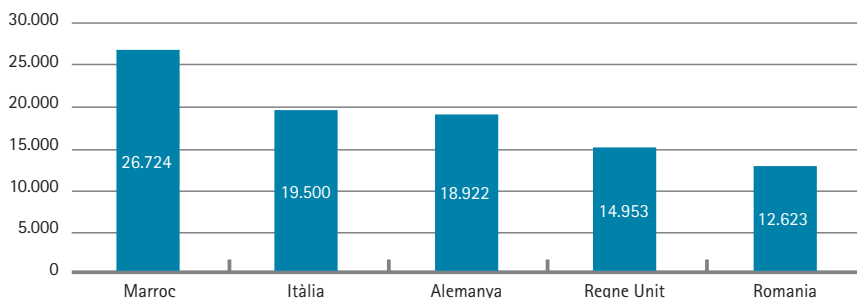
Font: Institut d'Estadística de les Illes Balears (Ibestat)

Gràfic III-1.5.
Distribució de la població estrangera segons la nacionalitat.
 Revisió padró de l'1 de gener de 2019

Font: Institut d'Estadística de les Illes Balears (Ibestat)

Gràfic III-1.6.
Població estrangera per país de nacionalitat més freqüent a les Illes Balears.
 Revisió del padró de l'1 de gener de 2019

Font: Revisió del padró de l'1 de gener de 2019, Institut d'Estadística de les Illes Balears

QUADRE III-1.2. POBLACIÓ PER COMUNITATS I PROVÍNCIES, PAÍS DE NAIXEMENT, EDAT (GRANS GRUPS D'EDAT) I SEXE

	Total població	Nascuts a l'estranger	% de nascuts a l'estranger
Balears, Illes	1.149.460	265.035	23,10%
Canàries, Illes	2.153.389	417.932	19,40%
Madrid, Comunitat de	6.663.394	1.290.465	19,40%
Catalunya	7.675.217	1.468.299	19,10%
Comunitat Valenciana	5.003.769	860.592	17,20%

continua

	Total població	Nascuts a l'estranger	% de nascuts a l'estranger
Múrcia, Regió de	1.493.898	238.785	16,00%
Navarra, Comunitat Foral de	654.214	99.211	15,20%
Rioja, La	316.798	45.905	14,50%
Total Espanya	47.026.208	6.753.098	14,40%
Aragó	1.319.291	181.644	13,80%
Castella-la Manxa	2.032.863	209.058	10,30%
País Basc	2.207.776	221.992	10,10%
Andalusia	8.414.240	825.949	9,80%
Cantàbria	581.078	51.851	8,90%
Galícia	2.699.499	234.017	8,70%
Castella i Lleó	2.399.548	187.591	7,80%
Astúries, Principat	1.022.800	77.962	7,60%
Extremadura	1.067.710	45.772	4,30%

Font: Institut Nacional d'Estadística

La piràmide de la població reflecteix amb claredat la importància que té en l'estructura demogràfica la població nascuda a fora de les Illes, que és més significativa entre la població de 30 a 50 anys, tant homes com dones, fet que afavoreix un alentiment de l'envelliment de la població i un increment de la natalitat, a més d'incidir en l'edat mitjana de la població. L'any 2019 les Balears també són, segons les dades provisionals publicades per l'INE, una de les tres comunitats que presenten una taxa positiva de creixement vegetatiu (INE, indicadors de creixement de la població). Aquesta situació ha incidit en l'edat mitjana de la població, que l'any 2019 és la segona més baixa de l'Estat (41,48 anys). (Vegeu el gràfic III-1.7. i el quadre IIIA-1.2.)

Pel que fa a la distribució de la població per sexe segons les dades padronals de l'1

de gener de 2019, en nombres absoluts hi ha 576.703 dones i 572.757 homes, amb un índex de masculinitat del 0,99. L'indicador reflecteix l'esperança de vida més alta de les dones, ja que la major proporció d'aquestes s'observa únicament entre el grup d'edat dels 25 als 29 anys i entre els grups d'edats superiors als 55 anys. D'altra banda, entre la població de 85 i més anys l'índex de masculinitat és només del 0,48.

1.1.1. L'ENVELLIMENT DE LA POBLACIÓ

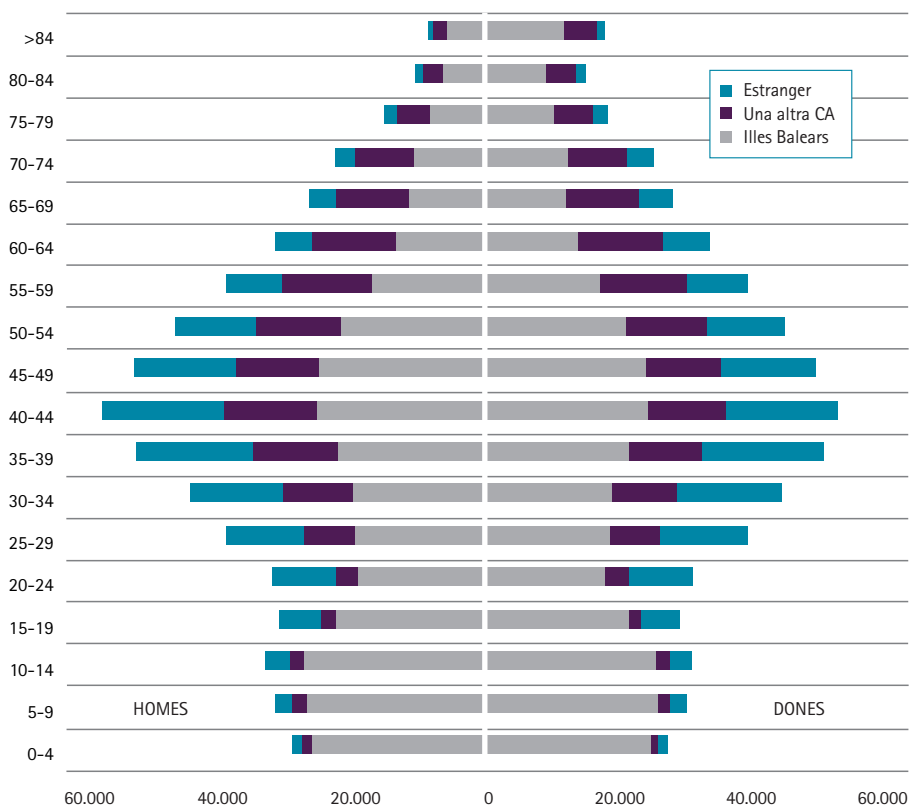
Una de les principals preocupacions pel que fa a l'evolució demogràfica dels països de la Unió Europea és l'envelliment de la població, el qual s'espera que sigui especialment intens quan les generacions del *baby boom* arribin a l'edat dels 65 i més anys. L'efec-

te més negatiu d'aquesta tendència serà la menor proporció de persones en edat laboral i una major proporció de persones dependents, és a dir, de persones que no es troben en edat de treballar.

L'envelliment de la població és una tendència a llarg termini que resulta tant per la major longevitat com pel descens en la taxa de natalitat. La longevitat més alta fa

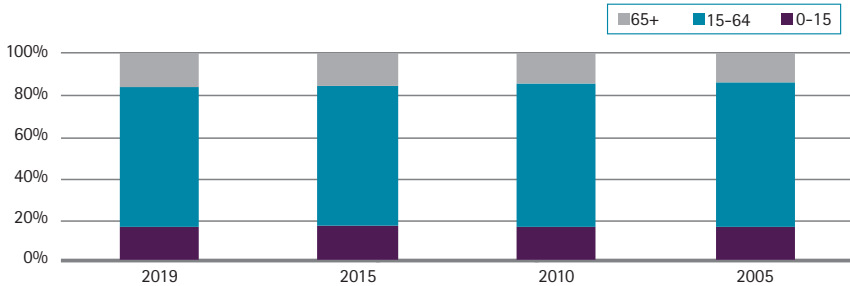
que la població presenti un patró d'envelliment en la part alta de la piràmide i que s'intensifiqui l'anomenat sobreenvelliment de la població, és a dir, que entre la població major hagi un percentatge més alt de persones molt majors. Quant al descens de la natalitat, aquesta resulta en un apriamament de la base, fet que provoca una disminució progressiva de persones joves. (Vegeu el gràfic III-1.8.)

Gràfic III-1.7.
Piràmide segons el lloc de naixement. Revisió del padró de l'1 de gener de 2019

Font: IBESTAT

Gràfic III-1.8.
Població estrangera per país de nacionalitat més freqüent a les Illes Balears.
Revisió del padró de l'1 de gener de 2019

Font: Padró, IBESTAT

L'arribada de contingents de població migrant ha retardat el procés d'envelliment. No obstant això, es pot afirmar que aquesta continua sent la tendència. A més, es preveu que quan els *baby-boomers* arribin a les edats més adultes, la piràmide de població adoptarà la forma d'un bloc rectangular, amb un aprimament de la part central de la piràmide, en reduir-se de manera significativa el nombre de persones compreses entre els 40 i els 60 anys. També es preveu una intensificació de l'envelliment quan arribin a l'edat adulta les persones immigrants que han contribuït al llarg dels darrers quinze anys al rejueniment de la població.

Segons publica Eurostat, l'any 2018 la taxa de dependència total per a la població de la UE-28 (joves i persones majors de 65 anys sobre persones entre 16 i 64 anys) va ser del 54,6%, la qual cosa significa que aproximadament per a cada persona dependent n'hi havia dues en edat laboral. D'altra banda, la taxa presenta variacions significatives entre països. La més baixa seria la de Luxemburg (43,8%), i la

més elevada, la de França (60,7%). A Espanya, la taxa se situava, segons Eurostat, en 51,9%.

A les Illes, la taxa global de dependència ha estat l'any 2019 del 47,9%. La taxa és semblant a la del 2018, però superior a la del 2010 i a la del 2005, en 3,6 i 4,8 punts percentuals, respectivament; mentre que la taxa de dependència de persones majors ha passat en el període 2005-2019 del 20,6% al 24,3%. Les taxes es corresponen amb un percentatge de població major de 65 anys sobre el total de població del 15,5%, la mateixa proporció que gent jove, i amb un pes de la població major de 80 anys del 4,3%. D'altra banda, l'estructura d'edat de la població situa l'edat mitjana de les Illes en els 41 anys, gairebé 2 anys més respecte a l'any 2005.

Per comparació amb la població resident nascuda a l'estranger, entre la població nascuda a Espanya l'índex de dependència global és molt superior i se situa en el 60,3%, amb un índex de dependència de població major del 29,9%. Entre la

població nascuda a l'estranger, els índexs són respectivament 17,8 % i del 10,8 %.

D'altra banda, en el període de 2005 a 2019, l'índex de dependència de les persones majors ha passat, per als residents nascuts a Espanya, del 23,3 % al 29,9 %, amb un increment de 6,6 punts. Quant a les edats mitjanes, aquesta és de 42,09 per a les persones nascudes a Espanya (inclou la població nascuda de progenitors immigrants) i de 37,11 anys per a les persones residents nascudes a l'estranger. En el panorama nacional, les Illes són una de les comunitats on s'observa una edat mitjana més baixa, fet que dona compte de la importància del fenomen migratori en la composició demogràfica. L'edat mitjana més baixa, amb 40,46 anys, és a Múrcia, i la més elevada, de 47,6 anys, a Castella i Lleó.

1.1.2. PRESSIÓ HUMANA I CÀRREGA DEMOGRÀFICA

Les Illes Balears són una de les principals destinacions turístiques de tot l'Estat —segons les estadístiques publicades per l'INE l'any 2018, el nombre de moviments turístics en frontera (Frontur) amb destinació a les Illes Balears ha estat de 13.851.598, la segona xifra més alta per comunitat autònoma, després de Catalunya—, fet que comporta una important pressió demogràfica que cal prendre en consideració si es vol tenir una idea precisa del nombre de persones que en un moment determinat es troben a les Illes.

Per aquest motiu, i com a complement a les dades de població resident, l'Ibstat publica l'índex de pressió humana, una

estimació de població que considera les xifres de població resident i les dades relatives a les arribades i sortides diàries de passatgers, tant d'aeroports com de ports. L'objectiu d'aquesta operació estadística és complementar les dades de població resident. El període temporal de les dades és de dia natural, si bé es publiquen dades de síntesi per a períodes anuals i mensuals. Les darreres dades definitives disponibles són de l'any 2018.

D'acord amb les dades publicades per l'Ibstat, les Illes han arribat a assolir al llarg de l'any 2018 una pressió demogràfica màxima, observada el mes d'agost, de 2.037.121, i la xifra dels dos milions s'ha superat tant el mes d'agost com el mes de juliol. D'altra banda, la taxa de creixement de població respecte a la xifra de població resident l'1 de gener (INE) i expressada en tant per cent, mostra que durant set mesos de l'any 2018 les Illes han suportat una pressió demogràfica superior respecte a la xifra de població a 1 de gener, al 20 %. (Vegeu el quadre III-1.3.)

1.2.

ELS COMPONENTS DE LA DINÀMICA DEMOGRÀFICA

1.2.1. LA NATALITAT I LA FECUNDITAT

Segons les taxes de natalitat del 2018 calculades per l'INE, les Balears són la segona comunitat autònoma amb la taxa de natalitat més elevada, un 8,75 %, només superada per la Regió de Múrcia. Com podem

esperar, la natalitat de l'arxipèlag balear se situa per sobre de la mitjana estatal, que assoleix uns valors inferiors al 8‰ (7,94‰). Tot i això, la tendència de la natalitat és de descendir i les primeres dades del 2019 —tot i que no ho analitzarem en aquest informe—, així ho confirmen, amb unes taxes provisionals del 7,60‰ per al conjunt de l'Estat i del 8,08‰ per a les Illes Balears. En només quatre anys, el descens de la taxa seria d'1,2‰ o, dit d'una altra manera, presenta en un interval tan curt de temps un descens superior al 10 % d'aquesta taxa.

El 2018 a les Balears hi hagué 10.285 naixements, una quantitat gairebé idèntica a la de 2017, en què se'n registraren 10.288. Aquesta dada suposa una certa estabilització de la xifra de naixements a l'arxipèlag, que, en qualsevol cas, presenten una tendència a la moderació i al decreixement des dels màxims assolits al final de la primera dècada del mil·lenni.

De fet, aquest valor suposa la menor xifra de naixements d'aquest segle, després de la registrada l'any 2001. Lluny queden els màxims registrats durant el segon quinquenni del primer decenni del segle XXI, però els majors descensos registrats en altres comunitats autònomes permeten que les taxes de l'arxipèlag se situïn entre les més altes de l'Estat espanyol. Pel que fa al conjunt de l'Estat, es registraren 372.777 naixements, aproximadament 20.404 menys que l'any anterior.

Aquesta línia decreixent de la natalitat és prou significativa si s'hi aplica una certa perspectiva cronològica i es comparen les dades actuals amb el màxim històric asso-

lit l'any 2008 a les Balears. Així, el 2018 nasqueren a les Illes 2.428 infants menys, mentre que aquesta diferència fou realment espectacular en el conjunt estatal, en què la xifra de naixements s'ha reduït en prop de 150.000 (147.002, per ser exactes), ja que s'ha passat de quantitats properes als 520.000 naixements el 2008 als poc menys de 373.000 el 2017.

Aquest decrement es confirma, així mateix, amb les dades provisionals disponibles per al 2019, en què la xifra de naixements en el conjunt de l'Estat espanyol baixaria prop d'un 3,5 % i no s'arribarien als 360.000 nascuts. Evidentment, aquestes tendències són de gran rellevància, atès que afecten serveis públics i privats específics per a aquestes grups d'edat i perquè marquen una tendència que s'ha de considerar en les projeccions de serveis i equipaments específics (per exemple, equipaments escolars).

Si es mantenen les actuals circumstàncies socioeconòmiques, aquesta tendència continuarà i s'aguditzarà en els anys propers i implicarà, com ja s'ha dit, que devers el 2025 s'arribi a xifres de creixement vegetatiu negatiu. Així, a les Balears, després d'uns quants anys (2013-2016) en què la quantitat de naixements s'estabilitzà entorn dels 10.500 naixements, sembla que el bienni 2017-2018 es produeix un procés decreixent estable, amb unes xifres properes als 10.300 nadons anuals.

La pandèmia de la COVID-19 ha introduït un nou paràmetre d'incertesa que ha afectat profundament l'economia a curt termini el 2020 i encara no es pot valorar l'abast de la incidència sobre les variables

demogràfiques, però es pot avançar que poden intensificar el descens del nombre de naixements amb vista de les dificultats econòmiques directes (ERTO, tancament de fronteres...) i les incerteses plantejades a mitjà termini (possibilitat de nous rebrots, descobriment ràpid de la vacuna o no, capacitat de recuperació econòmica del nostre arxipèlag...).

En qualsevol cas, aquestes xifres són encara palesament superiors als mínims de naixements que es registraren a mitjans dels anys noranta del segle passat, amb 7.686 naixements l'any 1994 i 7.693 l'any 1995, però inferiors als progressius màxims assolits durant el primer decenni del segle XXI, en bona part fruit de l'aportació extraordinària d'un contingent molt nombrós de dones immigrants en edat fecunda que se sumaren a la natalitat de

les dones nascudes a l'arxipèlag. (Vegeu el gràfic III-1.9.)

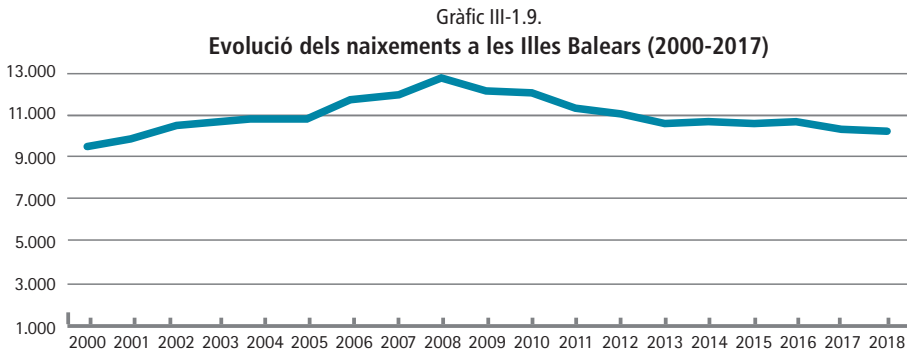
Les condicions actuals són ben diferents de les que hi havia aleshores, ja que cada vegada són menys nombrosos els contingents autòctons que arriben a l'edat de maternitat. Així, els fluxos massius de dones immigrants de principi de segle XXI que cessaren a conseqüència de la crisi econòmica, s'han reactivat, tot i que amb menor intensitat, al mateix temps que l'economia experimentava una certa recuperació.

A banda de la reducció general del nombre de dones en edat fèrtil, també hem de considerar que el model reproductiu d'avui dia ha comportat uns canvis negatius per a la fecunditat: retard en l'edat de tenir el primer fill i descens en el nombre mitjà de fills per dona, principalment.

QUADRE III-1.3. ÍNDEX MENSUAL DE PRESSIÓ HUMANA, I TAXA DE CREIXEMENT RESPECTE A LA XIFRA DE POBLACIÓ A 1 DE GENER

	Pressió humana	Taxa de creixement
2018M12	1.172.686	0,49%
2018M11	1.286.295	10,23%
2018M10	1.675.862	43,61%
2018M09	1.821.993	56,14%
2018M08	2.037.121	74,57%
2018M07	2.001.703	71,54%
2018M06	1.846.271	58,22%
2018M05	1.719.397	47,34%
2018M04	1.500.046	28,55%
2018M03	1.397.633	19,77%
2018M02	1.217.818	4,36%
2018M01	1.173.767	0,59%

Font: Ibestat, índex de pressió humana

Font: Institut d'Estadística de les Illes Balears (Ibestat)

En aquest sentit, destaca l'estudi de la Universitat Autònoma de Barcelona titulat *La infecunditat a Espanya: tic-tac, tic-tac, tic-tac!!!*, del 2016, que conclou que una de cada quatre dones nascudes el 1975 no tindria mai fills o l'enquesta de fecunditat de 2018 de l'INE, que indica que el 12 % de les dones enquestades no desitja tenir mai fills i només una quarta part de les enquestades (26,5 %) voldria tenir tres o més fills, mentre que un 14,1 % es decantaria per tenir-ne només un i entorn de la meitat de les enquestades (47,2 %), dos fills.

El 2018, els naixements per part de dones de més de 40 anys (886 de dones entre 40 i 44 anys i 79 naixements de dones de 45 i més anys) suposaren un 9,4 % de la xifra total de naixements a les Illes Balears (10.285). Quant al nombre de fills per dona, les dades estadístiques europees (Eurostat, 2018) situen l'Estat espanyol en la segona posició dels països de la Unió Europea, després de Malta, quant a la menor quantitat de fills, amb una mitjana d'1,26 fills/dona. La mitjana europea se situa entorn dels 1,55 fills/dona.

L'edat mitjana de maternitat ha augmentat considerablement en els darrers anys als països de l'entorn europeu. Les espanyoles, segons dades d'Eurostat per al 2018, ja han assolit els 31 anys de mitjana, són les dones que més retarden la primera maternitat després de les italianes (31,2 anys), i les que més es torben a repetir la maternitat, com ho demostren els 33,7 anys de mitjana de maternitat total, enfront d'una mitjana europea de 31,3.

Cal dir que no tan sols les prestacions econòmiques a Espanya són molt inferiors a les d'altres països d'Europa (alguns estudis situen Espanya només per davant de Grècia i Portugal), sinó que les diferències principals es basarien en molts de casos en les ajudes públiques per tenir cura dels infants i en unes polítiques reals de conciliació laboral i familiar, que també ofereixen les empreses sense problemes, com en alguns països nòrdics, que són, en aquest sentit, un model que s'hauria d'importar.

En definitiva, com posen en relleu els experts, la situació seria resultat de la conjunció de les mancances de l'estat del ben-

estar, els canvis sociològics i un paper difús dels homes en l'atenció dels fills.

Les dades de l'INE, tant de les Illes Balears com de l'Estat espanyol, mostren clarament aquest fenomen. A finals dels anys noranta, l'edat mitjana de maternitat superà els 30 anys, i a finals de la primera dècada del segle XXI (un poc abans en el cas de la mitjana espanyola), superà els 31 anys aproximadament. Aquesta tendència progressiva es confirma amb les dades del 2018, en què l'edat mitjana de maternitat arriba als 32,20 anys en el conjunt de l'Estat (el 2016 se superà per primer cop la mitjana de 32 anys) i als 31,83 anys en el cas de les Balears. (Vegeu el quadre III-1.4.)

Pel que fa al naixement del primer fill, l'evolució experimentada a l'Estat espanyol mostra un ajornament palès d'aquest esdeveniment demogràfic: des dels 25 anys a mitjans dels anys setanta fins a més

dels 29 anys el segle XXI. Supera els 30 anys el 2011 en el conjunt de l'Estat i el 2014 a les Balears. El 2018, l'edat mitjana de la primera maternitat a l'Estat superà, per primer cop, els 31 anys (31,02), mentre a les Balears assolí els 30,65 anys. Només trobam mitjanes menors de primera maternitat el 2018 a les Canàries i a la Regió de Múrcia. Des d'un punt de vista demogràfic, el retard de la primera maternitat repercuteix en una pèrdua de la fecunditat de la dona.

Una xifra molt significativa quan s'analitzen els naixements en el si d'una societat és el nombre de fills per dona. Aquest valor informa de la fecunditat total mitjana que tindrà una dona al llarg de la seva vida reproductiva mentre no canviïn els comportaments de fecunditat registrats (cosa, per altra banda, difícil de modificar, atesos els paràmetres socioeconòmics i d'expectatives personals implicats).

QUADRE III-1.4. EDAT MITJANA DE MATERNITAT A ESPANYA I A LES ILLES BALEARS (1980-2018)

	Espanya	Illes Balears
1980	28,2	27,62
1985	28,45	28,11
1990	28,86	28,47
1995	29,96	29,73
2000	30,72	30,26
2005	30,92	30,41
2010	31,20	30,78
2015	31,90	31,62
2016	32,00	31,55
2017	32,08	31,68
2018	32,20	31,83

Font: Indicadors demogràfics bàsics, INE

Les dades de l'INE mostren una tendència decreixent del nombre de fills per dona que assoleix els mínims a finals de la dècada dels noranta. De llavors ençà, es produeix un repunt feble que arriba a un màxim relatiu entorn del 2008, en què, com a conseqüència de la crisi financera, econòmica i laboral, es produeix un nou descens de la taxa de fecunditats total, alhora que es constata un altre fet significatiu: el nombre de fills per dona, que fins aleshores havia estat més elevat a les Balears que a l'Estat espanyol, inverteix la proporció i l'arxipèlag presenta unes taxes menors.

Aquests descens dura un quinquenni, i el 2013 tant el conjunt de l'Estat com les Balears presenten un repunt lleuger en la taxa de fecunditat total que, tanmateix, només arriba als valors registrats a principi dels anys noranta, pel que fa a l'Estat espanyol, i a finals d'aquesta dècada pel que fa a les Balears. En qualsevol cas, són baixíssims. El nombre mitjà de fills per dona a les Balears és d'1,22 el 2018, repetint la xifra de l'any anterior, i d'1,26 a l'Estat espanyol (1,31 l'any 2017). Les dades provisionals per al 2019 indiquen que la taxa continua baixant i que, fins i tot en el cas de les Illes Balears, podria situar-se molt per davall d'1,2 fills/dona. (Vegeu el quadre III-1.5.)

Val a dir que les Balears (2018) són la sisena comunitat amb una taxa més baixa de fills per dona de tot l'Estat, després i en aquests ordres, de Canàries, Astúries, Galícia, Cantàbria i Castella Lleó i se situa entre les més baixes, no tan sols d'Europa, sinó també de tot el món. En el cas de Canàries —per primera vegada, possiblement en tota la història de la humanitat— la mitjana de fills

per dona no arriba ni tan sols a 1 (0,98). Múrcia, la comunitat autònoma amb el valor superior de l'Estat, arriba a 1,54 fills per dona, i només la ciutat autònoma de Melilla supera la taxa de reemplaçament, amb 2,33 fills per dona, tot i que això és més aviat anecdòtic, atesa l'especificitat d'aquesta zona geogràfica i el poc pes demogràfic global que representa.

Des de començament dels anys vuitanta, els valors de fecunditat se situen per sota de l'índex de reemplaçament (2,1 fills per dona, d'acord amb els càlculs establerts per als països desenvolupats). Aquest xifra és la mínima que garanteix la supervivència a llarg termini d'una societat des d'un punt de vista del creixement natural de la població. D'ençà dels anys setanta, el descens de les taxes de fecunditat total ha estat un fet demogràfic molt característic de l'Estat espanyol; s'ha passat d'ocupar unes posicions capdavanteres a situar-se en els intervals de fecunditat més baixos entre els països europeus.

Així, les taxes del nostre arxipèlag i de l'Estat espanyol estan per sota de la mitjana europea. Les dades estatals, segons l'Eurostat, el 2018 són, després de les de Malta, les més baixes d'Europa, amb uns valors similars als d'Itàlia.

Un element molt rellevant que cal tenir en compte a l'hora d'analitzar la natalitat actual a les Balears és la importància de l'aportació de les dones estrangeres al total de naixements. Aquesta aportació ha contribuït, no només a incrementar el volum de la població resident, sinó també a rejuvenir relativament la piràmide estructural i perllongar el creixement vegetatiu positiu.

QUADRE III-1.5. EVOLUCIÓ DEL NOMBRE MITJÀ DE FILLS PER DONA A ESPANYA I A LES ILLES BALEARS (1980-2018)

	Espanya	Illes Balears
1980	2,21	2,19
1985	1,64	1,83
1990	1,36	1,62
1995	1,16	1,25
2000	1,21	1,37
2005	1,33	1,35
2010	1,37	1,35
2015	1,33	1,24
2016	1,34	1,26
2017	1,31	1,22
2018	1,26	1,22

Font: Indicadors demogràfics bàsics, INE

El volum de l'aportació de les mares estrangeres ha estat durant les dues darreres dècades molt significatiu i ho continua sent, ja que ha arribat als 3.069 naixements el 2018, gairebé el 30% (29,84%) dels naixements totals. L'aportació de les mares estrangeres presenta en els darrers quatre anys una tendència creixent, tot i que encara no ha assolit els valors dels màxims registrats a finals de la primera dècada de segle; és probable que aquesta tendència continuï a curt i mitjà termini. Aquesta xifra és conseqüència dels fluxos massius d'immigració experimentats des de mitjans anys noranta i durant bona part de la primera dècada del segle XXI. Sobre tot eren migracions de tipus econòmic, amb aportació d'efectius joves i fèrtils, i, en alguns casos, amb un element molt més pronatalista que no la de la societat receptora.

Es pot apreciar aquest comportament pronatalista si es comparen les dades de la nacionalitat de les mares per ordre del

naixement, ja que s'observa que hi ha un important pes percentual de les dones estrangeres a mesura que s'incrementa la xifra total de fills. Segons les dades que publica l'Íbstat sobre el nombre de fills de mare espanyola i de mare estrangera, hi ha un índex superior en el cas de les estrangeres: el 2002, les dones estrangeres assolien la taxa de reemplaçament (2,1); en canvi, les dones espanyoles a les Illes Balears només arribaven a l'1,35. De totes maneres, la tendència ha estat el descens en l'indicador, tant en un col·lectiu com en l'altre: el 2018 les dones espanyoles presenten una mitjana de només 1,17 fills (valor idèntic al de 2017), mentre que les de nacionalitat estrangera continuen la tendència decreixent i se situen fins als 1,4 fills/dona, un factor que, com s'ha vist, contribuirà que a curt termini les taxes de creixement vegetatiu de les Balears presentin valors negatius.

L'evolució recent dels naixements de mares estrangeres permet copsar la importància

del'aportació que han fet a aquest fenomen demogràfic a les Balears. De només 512 naixements de mares estrangeres l'any 1996, s'ha passat als 1.000 el 2000; 2.000 el 2003; 3.000 el 2006, i un poc més de 4.000 el 2008, any en què s'assolí la xifra màxima de naixements a l'arxipèlag de dones d'aquest col·lectiu i que gairebé suposaren un terç dels naixements. De llavors ençà, aquesta quantitat s'ha reduït, però es manté propera als 3.000 efectius, una dada evidentment importantíssima i que percentualment està entre el 25 % i el 30 % de naixements en els darrers exercicis. (Vegeu el quadre III-1.6.)

Pel que fa a les mares estrangeres, s'han produït modificacions substancials quant a la nacionalitat. Si a mitjans de la darrera dècada del segle passat el protagonisme de les dones estrangeres que tenien fills a les Balears era per a les dones europees (gairebé el 70 % l'any 1996), actualment (Ibestat, 2018) aquest protagonisme es distribueix entre tres contingents importants, per aquest ordre: Europa (1.131), Àfrica (985) i Amèrica del Sud (621).

Una variable que s'analitza habitualment quan s'estudia la natalitat és la situació civil de la mare. L'augment dels fills de mares no casades ha estat gairebé exponencial. Així, mentre que el 1975 només el 2,89 % dels naixements a les Balears eren extramatrimonials; l'any 2000 aquest percentatge era superior al 25 %, i el 2018 supera, per primer cop, el 50 % (50,28 %): 5.171 dels 10.285 totals. Aquesta dada és un element fonamental per avaluar la importància que la institució matrimonial té entre el sector més jove de la població, que, en molts de casos, no estableix el vin-

cle matrimonial ni quan es proposa tenir descendència. (Vegeu el gràfic III-1.10.)

Un altre aspecte que voldríem destacar, tot i el poc pes que té sobre el conjunt de parts, són els parts múltiples, molts dels quals són fruit de tractaments de fertilitat. Cal destacar que l'increment d'aquests parts ha estat important sobretot des de finals dels anys noranta, però que recentment han patit un descens lleuger, en part perquè els tractaments de fertilitat són molt efectius i tenen menys risc de ser embarassos múltiples.

L'any 2018, hi hagué a tot l'Estat espanyol 366.629 parts (19.504 menys que l'any anterior), 359.383 de senzills, 7.170 de dobles, 76 de triples i cap cas de parts quàdruples o més. Segons dades de l'INE, a les Balears hi hagué 10.136 parts, dels quals 9.944 foren senzills, 191 foren dobles i un de triple. Les xifres de 2018 també presenten una tendència decreixent en la multiplicitat dels parts. Els parts múltiples representen, com en exercicis anteriors, menys del 2 % dels parts registrats tant a les Balears com en el conjunt de l'Estat espanyol. Particularment baixa és la taxa de parts amb tres o més infants, que seria d'1 de cada 5.000 parts produïts, aproximadament.

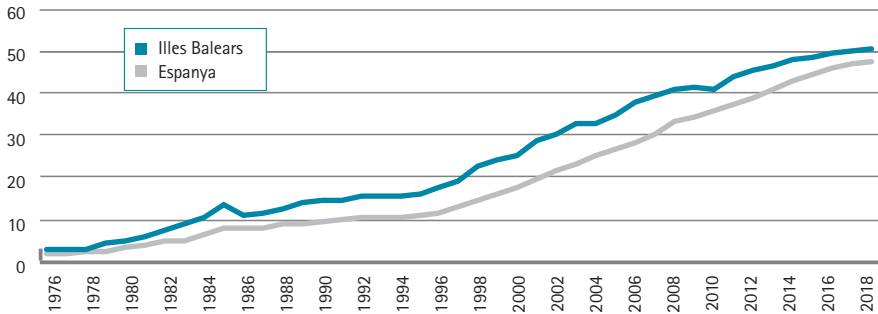
Com a aportació d'enguany a les reflexions sobre temes demogràfics incloses a la memòria del CES, hem pensat integrar algunes qüestions d'interès que se'n deriven de l'enquesta de fecunditat realitzada per l'INE l'any 2018 i que permet conèixer un poc millor la relació de les dones amb la fecunditat, les seves causes i les seves expectatives.

QUADRE III-1.6. EVOLUCIÓ DELS NAIXEMENTS A LES ILLES BALEARS PER PRINCIPALS ÀREES DE NACIONALITAT DE LA MARE, PER APORTACIÓ AL TOTAL DE NATALITAT (2007-2018)

	Total	Espanya	% Espanya / total	Estran-gera	% estran-ger / total	Europa	% Europa / total	% Europa / estrangers	Àfrica	% Àfrica / total	% Àfrica / estrangers	Amèrica del Sud	% Amèrica del Sud / total	% Amèrica del Sud / estrangers
2007	11.918	8.553	71,77	3.365	28,23	1.013	8,50	30,10	944	7,92	28,05	1.196	10,04	35,54
2008	12.713	8.676	68,25	4.037	31,75	1.180	9,28	29,23	1.228	9,66	30,42	1.350	10,62	33,44
2009	12.044	8.104	67,29	3.940	32,71	1.104	9,17	28,02	1.324	10,99	33,60	1.213	10,07	30,79
2010	11.967	8.254	68,97	3.713	31,03	1.088	9,09	29,30	1.347	11,26	36,28	962	8,04	25,91
2011	11.265	7.991	70,94	3.274	29,06	985	8,74	30,09	1.132	10,05	34,58	832	7,39	25,41
2012	11.002	7.775	70,67	3.227	29,33	1.065	9,68	33,00	1.118	10,16	34,65	730	6,64	22,62
2013	10.532	7.505	71,26	3.027	28,74	1.007	9,56	33,27	1.074	10,20	35,48	650	6,17	21,47
2014	10.673	7.902	74,04	2.771	25,96	929	8,70	33,53	973	9,12	35,11	582	5,45	21,00
2015	10.597	7.784	73,45	2.813	26,55	1.040	9,81	36,97	964	9,10	34,27	550	5,19	19,55
2016	10.616	7.671	72,26	2.945	27,74	1.123	10,58	38,13	1.009	9,50	34,26	545	5,13	18,51
2017	10.288	7.326	71,21	2.962	28,79	1.072	10,42	36,19	1.013	9,85	34,20	528	5,13	17,83
2018	10.285	7.216	70,16	3.069	29,84	1.131	11,00	36,85	985	9,58	32,10	621	6,04	20,23

Font: Naixements (sèries), Institut d'Estadística de les Illes Balears

Gràfic III-1.10.
Percentatge de nascuts de mare no casada d'Espanya i de les Illes Balears
(1976-2018)

Font: Institut Nacional d'Estadística, Indicadors demogràfics bàsics.

Les taxes de fecunditat de les dones a Espanya són molt baixes. El 88,1% de les dones entre 18 i 30 anys no ha tingut cap fill, tot i que, lògicament, amb l'edat aquest percentatge baixa. Així, entre les dones de 40 i més anys, un 19% no tenen cap fill, un 24,6 només un, el 43,6 en tenen dos i, finalment, només un 12,9 en tenen tres o més.

Particularment, crida l'atenció el fet que una de cada cinc dones d'aquest grup no hagi tingut cap fill i, probablement, no n'arribi a tenir, malgrat els casos mediàtics de maternitats molt tardanes i d'una certa falsa idea que la maternitat es pot allargar mitjançant tècniques de laboratori, com ara, la conservació d'òvuls in vitro. L'enquesta ratifica aquest extrem quan adreça la demanda al grup de 50 i més anys, i un 18,7% de dones espanyoles i un 26,6% de dones estrangeres no ha tingut fills, entre les enquestades.

Hi ha certes variables que condicionen el nivell de fecunditat. Així, com més augmenta el nivell educatiu, més es retarda

la maternitat i, així mateix, el nivell educatiu assolit manté una relació inversament proporcional al nombre mitjà de fills per dona. És evident, en tot cas, que ambdós factors es relacionen, ja que el retard en la maternitat suposa anys potencials fecunds perduts, tot i que, naturalment, hi intervenen molts altres factors que el pròpiament biològic a l'hora de tenir fills.

Sigui com sigui, les dones entre 45 i 49 anys amb estudis superiors tenien 1,5 fills de mitjana, mentre que les dones amb estudis secundaris en tenien 1,58 i les dones amb una primera etapa secundària o inferior en tenien 1,63.

Així mateix, pel que fa a la situació laboral, es pot afirmar que les dones treballadores tenen menys fills de mitjana en tots els grups d'edat considerades. La fecunditat més alta entre les ocupades es registra a partir dels 40 anys, amb una mitjana d'1,5 fills, i entre les inactives, que són les que tenen mitjanes més elevades, els màxims s'assoleixen entre els 40 i 44 anys, amb una mitjana d'1,8 fills per dona.

Val a dir que, tot i que l'aspecte més valorat per totes les dones és l'econòmic quan opten a un lloc de feina, des del moment en què una dona té fills, els aspectes de disposar de mesures de conciliació familiar i l'horari experimenten un increment significatiu en la valoració del lloc de treball. Aquí hauríem d'incidir en l'existència d'una important bretxa de gènere en l'atenció als fills en els nuclis familiars que determina que, en la major part dels casos, siguin les dones les que han de fer esforços de conciliació i que siguin elles les que agafin permisos o demanin excedències per guardar els infants, amb les conseqüents pèrdues retributives i d'oportunitats laborals en determinades ocasions.

Una altra variable interessant és la nacionalitat. Així, les dones estrangeres presenten taxes més altes de fecunditat en totes les edats i, a més, els tenen més joves. Les majors diferències es registren en el grup de 25 a 29 anys, en què les espanyoles que no han tingut cap fill arriben al 83,5 %, mentre gairebé la meitat de les dones estrangeres ja n'ha tingut almenys un.

Així mateix, l'enquesta de fecunditat reflecteix que una part important de les dones (42 %) creu que han tingut el seu primer fill més tard del que consideren ideal. Aquest retard se situaria en uns 5,2 anys.

Entre les causes manifestades per justificar el retard en la maternitat respecte al moment considerat ideal, destaquen la suma dels factors laborals o de conciliació de la vida familiar i laboral i les econòmiques.

Evidentment, a aquestes, s'hi hauria de sumar una de les principals raons individuals en pes percentual en tots els grups d'edat considerats: la manca d'una relació sentimental estable (entre un 18 % i prop del 27 %) i l'elevat percentatge de les dones que no es consideraven preparades per afrontar la maternitat.

Quant a la intenció de tenir un fill, podem destacar que el 62,1 % de les dones entre 30 i 34 anys i el 57,5 % de les dones entre 35 i 39 anys sense fills manifesten la intenció de tenir-los en un termini de tres anys. Aquest percentatge baixa al 22,2 % en el grup de dones sense fills de menys de 30 anys i presenta els valors de 26,8 % entre les dones de 40 a 44 anys sense fills anteriors i al 4,8 % en el grup no fecund de dones de 45 i més anys.

Les causes per no tenir fills varien per grup d'edat i pel fet de tenir o no fills previs. Així, entre les que ja tenen fills, la causa econòmica va perdent pes a mesura que es puja l'edat i en va guanyant l'argument que ja s'ha assolit el nombre de fills desitjats o, a partir dels 40 anys, apareix amb força la raó de l'edat com a causa per no tenir-ne més. Entre les dones que no tenen fills, apareix l'important argument que són elles les que decideixen no tenir-ne, sobretot entre els 30 i els 44 anys, però també es donen motius d'índole econòmic, laboral o de conciliació i la manca d'una parella, o que en cas de tenir-ne sigui considerada no adequada o que no vulgui fills. Així mateix, els motius d'edat són els més importants tant en els grups més joves (menys de 30 anys) com en els de major edat considerats (45 i més anys).

1.2.1.1. Interrupcions voluntàries de l'embaràs

En la memòria del CES del 2010 es comentà l'entrada en vigor de la Llei orgànica 2/2010, de 3 de març, de salut sexual i reproductiva i de la interrupció voluntària de l'embaràs, que fou una de les promeses electorals del PSOE durant les eleccions generals del 2008 i que continua vigent — tot i algunes modificacions introduïdes pel PP— gràcies a la majoria electoral aconseguida posteriorment.

Aquesta llei donava forma a una reivindicació social majoritària i aportava un marc jurídic estable i segur a l'avortament lliure, que, tanmateix, es practicava sota alguns supòsits abans legals.

Des d'un punt de vista demogràfic, les interrupcions voluntàries de l'embaràs (IVE) suposen una pèrdua del potencial de fecunditat de la població. Les xifres d'IVE, que ja havien experimentat un important creixement en els primers quinquennis del segle XXI, presenten els seus màxims en els dos exercicis posteriors a l'entrada en vigor de la Llei orgànica 2/2010, amb taxes superiors al 12% de dones. Concretament, el 2011 es practicaren 118.611 interrupcions voluntàries de l'embaràs a l'Estat espanyol, unes 2.800 més que el màxim anterior, registrat el 2008. Això no obstant, a partir del 2013 hi ha un descens significatiu de la taxa i dels valors absoluts, amb un petit repunt, possiblement conjuntural, en el darrer exercici comptabilitzat.

Les darreres dades publicades, corresponents al 2018, indiquen que a l'Estat espanyol hi hagué 95.917 interrupcions

voluntàries de l'embaràs, la qual cosa suposa una taxa d'11,1% dones. Aquestes dades signifiquen un increment de 1.794 IVE més que el 2017 i sembla que consoliden una lleugera tendència a l'increment detectada durant els dos darrers exercicis considerats, en termes absoluts, i des de 2014 en termes relatius (taxa d'IVE per 1.000 dones entre 15 i 44 anys). Tot i això, en termes de major amplitud cronològica, es pot parlar d'un cert descens de les IVE des dels màxims registrats a l'inici de la segona dècada del segle XXI, amb xifres superiors al 20% de les actuals. (Vegeu el quadre III.1.7.)

Aquest descens és conseqüència de la important davallada de la taxa d'interrupcions voluntàries de l'embaràs entre els grups de població més joves. Entre el grup de dones de 19 anys i menys i el de 20-24 anys hi ha unes taxes de descens properes als 4 i als 3 punts respectivament entre el 2009 (any de la darrera memòria de l'etapa anterior del CES Illes Balears) i les darreres dades disponibles del 2018; de manera que es passa del 12,74 al 8,96% dones i del 20,08 al 18,59% dones. Val a dir, això no obstant, que el 2018 es registra un increment global de la taxa en el conjunt de l'Estat i que això suposa un increment, al seu torn, en tots els grups quinquennals considerats, i amb major incidència en el grup de 20 a 24 anys, amb un 1,87% dones d'increment respecte a les dades del 2016.

En aquest mateix període, es produeix un importantíssim creixement dels centres notificadors d'IVE a l'Estat espanyol: 141 el 2009 i 211 el 2018 (un menys que el 2017), cosa que suposa un espectacular increment proper al 55%.

QUADRE III-1.7. EVOLUCIÓ DE LES TAXES D'INTERRUPCIÓ VOLUNTÀRIA DE L'EMBARÀS PER RESIDÈNCIA DE LA MARE A LES ILLES BALEARS I ESPANYA. 2011-2018

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Espanya	12,5	12,1	11,7	10,5	10,4	10,4	10,5	11,1
Illes Balears	15,0	13,0	13,1	12,3	13,0	13,3	13,9	13,9

Font: Ministeri de Sanitat i Política Social

En aquest sentit, gràcies al marc jurídic de la llei orgànica, s'ha aconseguit que, com a mínim, hi hagi un centre on es practiquin interrupcions voluntàries de l'embaràs a totes les comunitats autònomes, tot i que encara n'hi ha que no disposen de centres públics que ofereixin aquest servei, com Extremadura, Aragó, Castella-la Manxa i Múrcia. El 2018, a les Balears hi havia set centres públics i tres de privats que oferien aquesta prestació.

La Llei orgànica 2/2010 ha significat un increment de les interrupcions voluntàries de l'embaràs practicades en centres públics. El 2009, només el 2 % de les IVE de l'Estat es practicaven en centres públics i exclusivament en centres hospitalaris; mentre que el 2018 s'ha multiplicat per prop de set aquesta quantitat, fins a arribar a un 13,95 % (5,88 % en centres hospitalaris i 8,07 % en extrahospitalaris).

Aquest canvi es podria considerar un avenç de la sanitat pública en el sentit d'incorporar les interrupcions voluntàries de l'embaràs com una prestació sanitària més en la seva cartera de serveis, malgrat que encara hi hagi algunes comunitats de l'Estat que no ofereixen aquesta prestació a cap centre públic. Aquest fet, així com la facilitat i l'agilitat en l'atenció que reben les pacients, implica que una gran majoria d'IVE es realitzi en centres privats (entorn

del 86 % el 2018), de tipus majoritàriament extrahospitalaris (el 79,52 % del total de les IVE de l'estat en 2018).

A les Balears aquest avanç ha estat espectacular. Si el 2009 poc més del 4 % de les IVE es practicaven en centres públics, el 2018 prop del 59 % (58,75 %) s'han fet en centres de titularitat pública, un percentatge molt destacat i molt superior, amb gran diferència, a la mitjana estatal, cosa que mostra un compromís significatiu del Govern de les Illes Balears a l'hora de prestar serveis sanitaris públics. Així, 1.947 IVE s'han fet en centres públics, tots de tipus hospitalari, davant les 1.367 que s'han fet en centres privats, majoritàriament en entorns no hospitalaris.

Cal destacar també que, mentre que totes les interrupcions voluntàries de l'embaràs públiques es practiquen en centres hospitalaris (amb una millor cartera de serveis i recursos disponibles), quan s'analitzen les IVE en centres privats, ens adonem que la major part es practiquen en entorns extrahospitalaris: 1.362 (més del 99,6 %), i només en pocs casos es realitzen en entorns hospitalaris (5 intervencions el 2018).

Les taxes d'IVE a les Balears el 2018 són les segones més elevades de l'Estat espanyol, només superades per les de Catalunya (14,05%). El 2018, la taxa estatal ha estat

d'11,12% dones entre els 15 i els 44 anys i la taxa balear ha estat del 13,92% dones, tot superant les taxes de Madrid, Astúries, Múrcia, les Canàries i Andalusia (presentades de més a menys taxa), també per sobre de la mitjana. (Vegeu el gràfic III-1.11. i el quadre IIIA-1.3.)

En el darrer decenni (2009-2018), les taxes d'interrupcions voluntàries de l'embaràs a les Balears han fluctuat entre la menor taxa registrada el 2014 (12,26%) i el màxim registrat el 2011, de 15 casos per mil dones. Els quatre exercicis anteriors (2014-2017) han presentat una certa tendència a l'increment, que s'ha estabilitzat novament el 2018 fins a situar-se molt a prop dels 14 avortaments voluntaris per mil dones entre els 15 i els 44 anys. Els valors absoluts confirmen aquest lleuger increment de les IVE a les Balears, amb 3.075 interrupcions l'any 2016; 3.221 el 2017 i 3.314 el 2018.

El 2018, el principal motiu per interrompre l'embaràs a les Balears, com a la resta de l'Estat, ha estat la sol·licitud de la dona, en el 95,6% de les IVE practicades (3.168). La resta de causes codificades, ordenades de major a menor però amb unes xifres molt similars, han estat: anomalies fetals incompatibles amb la vida o malaltia greu i incurable (50); risc greu per a la salut o la vida de l'embarassada (49), i risc de greus anomalies en el fetus (47).

El 2018 les interrupcions a les Balears s'han fet majoritàriament al principi de l'embaràs. Més del 79,9% s'han dut a terme al cap de vuit setmanes o menys de gestació, i més del 96,7%, dins el termini lliure de les 14 setmanes.

Tot i que l'avortament és un procés evitable i certament important per a les dones, entorn d'un terç dels avortaments (31,47%) practicats a les Balears el 2018 s'ha fet a dones que ja s'havien sotmès anteriorment a aquest procés.

Els avortaments en dones menors de 15 anys tenen una certa tendència a la baixa. A l'Estat hi ha hagut 310 casos el 2018, mentre que el 2017 i el 2016 foren 345 i 406, respectivament. A les Balears, es registraren vuit interrupcions voluntàries de l'embaràs de menors de 15 anys, una xifra similar als nou casos del 2017 i menys de la meitat del 2016 (17 casos). En el tram d'edat de 15 a 19 es va arribar a unes xifres de 9.518 interrupcions el 2018 en el conjunt de l'Estat espanyol i de 269 a les Balears; en el cas de les Illes també suposa una tendència decreixent.

Els intervals d'edat en què és més comú l'avortament són els 20-24 anys, els 25-29 anys i els 30-34 anys, amb un màxim, si bé no gaire destacable, en l'interval central. Aquests grups d'edat presenten per a l'Estat uns valors entre 19.856 (grup 30-34 anys) i 20.876 (grup 25-29), mentre que a les Illes han estat un poc superiors als que es van registrar el 2017: 653, 815 i 720 casos, respectivament.

1.2.2. LA NUPCIALITAT

Podem considerar aquest apartat no només una secció d'interès demogràfic, sinó també sociològic, atesos els canvis experimentats en el si de les societats occidentals la segona meitat del segle xx i, particularment, el segle xxi. El matrimoni ja

no és, en molts casos, l'inici de la vida en parella i el punt a partir del qual cal esperar que les dones tinguin descendència.

Així, l'estudi cronològic de la quantitat de matrimonis entre cònjuges de distint sexe mostra clarament els canvis produïts en el matrimoni com a variable demogràfica que cal considerar i que introdueix en l'estudi dels modes de convivència actuals, entre els quals, evidentment, tampoc no hi manquen les unions matrimonials que, en molts casos, no esdevenen tampoc un marc de convivència definitiu i perpetu, sinó que esdevenen unions temporals en un projecte de vida que no sempre és mantingut a llarg termini.

Podem destacar dues tendències principals en les societats occidentals pel que fa als matrimonis. D'una banda, una part cada vegada més gran de la població considera innecessari el fet de casar-se per viure en parella i, fins i tot, per tenir fills; de l'altra, entre els que decideixen casar-se, la tendència creixent és formalitzar un matrimoni civil en comptes de celebrar una cerimònia religiosa.

Si s'analitza la situació des de mitjans anys setanta del segle passat, es comprova que les xifres totals de matrimonis han baixat lentament i, atès l'intensíssim creixement demogràfic de les Balears, és lògic que les taxes de nupcialitat presentin un descens molt significatiu. No obstant això, des del 2012, a les Balears hi ha hagut un increment lleuger i progressiu en la quantitat anual d'aquests matrimonis i aquesta tendència es manté en les dades de 2018, la qual cosa ha fet que les xifres s'elevin fins a les que es registraven a l'inici

dels anys noranta del segle xx, però amb unes taxes significativament menors.

El 2018 se celebraren 4.615 matrimonis entre cònjuges de distint sexe, 45 més que el 2017, amb una taxa propera al 4,09%. En l'àmbit estatal, es registraren el 2018 un total de 167.613 matrimonis, 6.013 menys que el 2017, un descens proper al 3,5%. Mentrestant, la taxa de matrimoni-alitat balear es manté gairebé estable respecte al 2015, en què se celebraren 4.496 matrimonis, amb una taxa de nupcialitat del 4,10%.

L'any 1975, a les Balears hi havia una taxa superior al 8,4%. Amb gairebé un punt per sobre de la mitjana, era una de les comunitats autònomes amb una taxa de nupcialitat més elevada. De llavors ençà, en un context global de descens dels matrimonis i de les taxes de nupcialitat, les Balears passaren a l'extrem contrari i a començament del segle XXI les taxes balears es mantenen entre les més baixes de l'Estat.

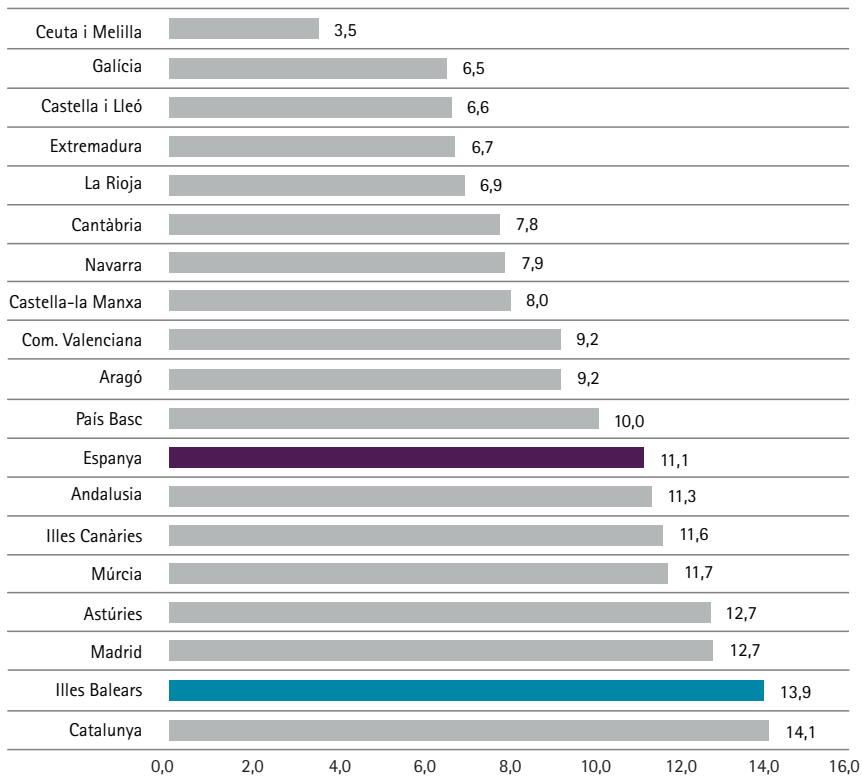
La decisió de no formalitzar legalment les unions de convivència en parella ha implicat que les taxes hagin baixat de manera significativa. Així, d'acord amb dades de l'INE, l'any 2005 la taxa de nupcialitat de les Illes va ser la sisena més baixa de l'Estat, que era del 4,51% i que reflectia la tendència general del descens de la taxa en el conjunt nacional. Curiosament, les darreres dades anuals mostren una altra vegada que les Balears són la comunitat amb la taxa més elevada de l'Estat, a causa d'un descens més accelerat de les taxes estatals i d'altres comunitats autònomes. També és així el 2018, ja que les Balears són l'única comunitat autònoma amb

una nupcialitat global per sobre del 4%.
(Vegeu el quadre III-1.8.)

La distribució al llarg de l'any de la celebració d'enllaços matrimonials presenta un model bastant estable, amb dos períodes màxims, un a finals de primavera i principi d'estiu (maig, juny i juliol) i l'altre a final d'estiu i principi de tardor (setembre i octubre), i amb uns mínims durant l'hivern

(gener i febrer, principalment). Aquesta distribució tan irregular al llarg de l'any de la celebració de cerimònies matrimonials està motivada per les condicions ambientals i climàtiques (hores d'insolació, temperatures més elevades, menys risc de precipitació...), i, fins i tot, per la coincidència del període de vacances anuals i per la voluntat, en determinats casos, d'acumular les vacances laborals amb els permisos de matrimoni.

Gràfic III-1.11.
Taxa d'interrupció voluntària de l'embaràs per CA de residència (2017)

Font: Interrupció voluntària de l'embaràs, Ministeri de Sanitat i Política Social

QUADRE III-1.8. EVOLUCIÓ DE LES TAXES DE NUPCIALITAT EN MATRIMONIS ENTRE CÒNJUGES DE DIFERENT SEXE PER COMUNITAT AUTÒNOMA (1975-2018)

	1975	1985	1995	2005	2015	2017	2018
Espanya	7,60	5,17	5,01	4,76	3,59	3,68	3,54
Andalusia	7,05	5,84	5,34	5,41	3,57	3,63	3,55
Aragó	6,92	4,85	4,55	4,50	3,25	3,26	3,16
Astúries	7,60	5,25	4,16	4,65	3,39	3,53	3,39
Illes Balears	8,42	5,88	5,38	4,51	4,10	4,10	4,09
Illes Canàries	7,71	5,95	5,17	3,63	3,26	3,50	3,53
Cantàbria	7,70	4,97	4,26	5,18	3,69	3,65	3,63
Castella i Lleó	5,87	4,14	4,09	3,96	3,01	3,16	2,98
Castella-la Manxa	5,48	5,53	4,98	4,75	3,45	3,51	3,53
Catalunya	8,36	5,10	5,22	4,67	3,73	3,94	3,69
Com. Valenciana	8,08	4,79	5,40	5,24	3,66	3,78	3,65
Extremadura	5,29	5,74	4,72	4,29	3,19	3,28	3,12
Galícia	6,93	4,65	4,28	4,03	3,39	3,44	3,20
Madrid	9,29	5,17	5,27	4,84	4,00	3,98	3,76
Múrcia	7,28	5,93	5,45	5,00	3,35	3,54	3,53
Navarra	7,63	4,67	4,97	4,57	4,19	3,64	3,25
País Basc	8,71	4,40	4,58	4,54	3,41	3,51	3,37
La Rioja	7,17	5,09	4,42	4,70	3,45	3,36	3,65

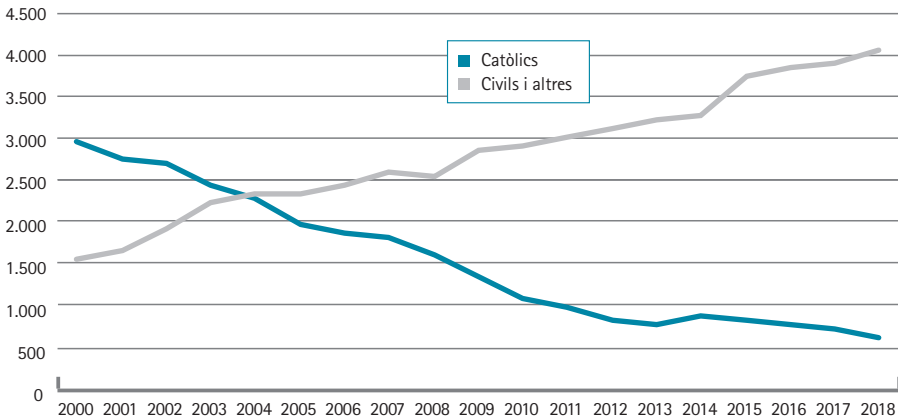
Font: Indicadors demogràfics bàsics, INE

Un dels canvis més intensos i significatius que ha experimentat la nupcialitat a les Balears és el rapidíssim descens de la proporció de matrimonis catòlics. Si el 2000 els matrimonis catòlics eren majoritaris, amb el 66 % de total; el 2005 era l'opció menys triada, amb només el 45 %. Posteriorment, el descens ha estat rapidíssim. L'any 2010 gairebé només una quarta part dels matrimonis celebrats eren catòlics (27 %), i el 2018 només arriben al 13,02 %. La relació no només s'ha invertit, sinó que les diferències s'han fet més grans. Per tant, avui dia les persones que es casen ho fan

principalment en cerimònies civils o altres modalitats, en una proporció que s'acosta a les 9 de cada 10 (Vegeu el gràfic III-1.12. i el quadre IIIA-1.4.)

Aquesta tendència té dos motius. D'una banda, que seria sens dubte la principal, ens trobam en una societat marcada per l'increment de la laïcitat i l'abandonament de determinats ritus de la religió catòlica; de l'altra, la forta immigració multicultural ha fet que augmentin els col·lectius de residents d'altres religions, que, evidentment, no segueixen els ritus matrimonials catòlics.

Gràfic III-1.12.
Evolució dels matrimonis entre cònjuges de diferent sexe segons la forma de celebració (2000-2018)

Font: Matrimonis, Institut d'Estadística de les Illes Balears

La tercera característica de la matrimonialitat que cal considerar és el retard en l'edat a l'hora de contreure matrimoni. Aquest fet té múltiples causes: la precarització laboral, tant des d'un punt de vista de l'estabilitat econòmica com de les retribucions percebudes; l'increment del període de formació; la dificultat de trobar un habitatge a l'abast de la renda disponible, situació especialment greu a les Balears, on hi ha el diferencial més gran de l'Estat entre renda mitjana i preu del metre quadrat d'habitatge per la forta demanda especulativa internacional de segones residències, i també els nous rols socials, en què el compromís matrimonial té un encaix complicat, entre d'altres.

Aquest increment significatiu de l'edat a l'hora de casar-se per primera vegada no només és progressiu, sinó que també s'ha accelerat des de la dècada dels noranta i, particularment, a partir de l'inici del segle

xxi. L'any 1976, a les Illes, l'edat mitjana de matrimoni era de 27 anys en el cas dels homes i de 24 anys en el cas de les dones. L'any 1990, l'edat de matrimoni havia augmentat un any en el cas de les dones i 0,6 anys en el cas dels homes. L'any 2000, l'edat dels homes supera els 30 anys i la de les dones s'acosta als 28 anys. A partir d'aquí s'accelera el retard matrimonial, i l'any 2010 l'edat mitjana del primer matrimoni s'endarrereix gairebé quatre anys (33,9 anys els homes i 31,5 les dones). Finalment, les dades del 2018 situen l'edat mitjana del primer matrimoni dels homes per sobre dels 36 anys (36,39) i ja s'acosta als 34 anys en el cas de les dones (33,83); en ambdós casos estan per sobre de les mitjanes estatals (35,56 i 33,42, respectivament). És a dir, en aquest interval, l'edat del matrimoni s'ha retardat lleugerament per sobre dels nou anys en el cas dels homes i s'acosta als deu anys en el cas de les dones. Aquest endarreriment

té evidents conseqüències pel que fa a la natalitat i la fecunditat total. (Vegeu el gràfic III-1.13. i el quadre IIIA-1.5.)

Actualment, l'edat mitjana dels contraents de les Illes en el primer matrimoni és superior a la de l'Estat, en una tendència clara iniciada en els primers anys del segle XXI. Com ja es va indicar en memòries anteriors, aquest fenomen s'explica en gran manera per l'alt cost de vida a les Balears, a més d'uns salaris mitjans relativament baixos, una activitat econòmica molt estacionalitzada i l'elevat cost del preu de l'habitatge. En qualsevol cas, no es pot perdre de vista que s'analitza l'edat a l'hora de contreure matrimoni i no l'edat en què es comença a cohabitar amb la parella, un fenomen cada vegada més comú i acceptat per la societat. En alguns casos, és una fase prèvia al matrimoni i, en altres, esdevé una manera de cohabitació permanent.

Una altra característica que cal destacar dels matrimonis entre cònjuges de distint sexe és que hi ha diferències quant a l'edat dels contraents segons el sexe. Els homes generalment es casen amb dones entre dos i tres anys més joves, de mitjana. Aquest bretxa per sexe s'ha mantingut relativament constant al llarg de la sèrie estudiada, tant en el conjunt de l'Estat com a les Balears.

Pel que fa a la nacionalitat dels contraents, l'augment de persones de nacionalitat estrangera que es casen a les Balears ha estat molt significatiu durant les darreres dècades i, particularment, d'ençà de l'inici del mil·lenni. El 2018 s'han celebrat 4.615 matrimonis entre cònjuges de diferent sexe, dels quals el 70,6 % eren parelles de

contraents amb nacionalitat espanyola; el 22,4 % eren parelles en què un dels membres tenia nacionalitat estrangera i, finalment, un 7 % eren parelles en què tots dos contraents eren estrangers. Entre els matrimonis en què els dos membres són de nacionalitat estrangera, cal destacar que el 40 % dels matrimonis es realitzaren entre contraents de la mateixa nacionalitat (Vegeu el quadre III-1.9.)

Aquesta situació contrasta amb la que es registrava a mitjans dels anys vuitanta, en què gairebé el 93,5 % dels matrimonis se celebraven entre parelles de nacionalitat espanyola, xifra que baixà lleugerament, però per sobre del 90 %, a mitjans dels anys noranta. El motiu ha estat el *boom* migratori internacional que es produí a començament del mil·lenni i dels fluxos immigratoris que, tot i que marcats per la situació econòmica, aporten contingents de població jove i fèrtil a l'arxipèlag i que, per tant, propicien l'augment dels matrimonis de nacionalitat mixta (són més freqüents els enllaços en què l'home és qui té nacionalitat espanyola) o entre residents estrangers, fins a superar el 30 % dels matrimonis registrats.

Hem de destacar que l'augment (tot i que molt modest) de la xifra de matrimonis entre cònjuges de distint sexe de 2018 respecte a l'exercici anterior s'explica per l'increment dels matrimonis entre cònjuges de distint sexe en què algun o els dos membres són de nacionalitat estrangera, ja que si només ens fixam en els matrimonis entre cònjuges de distint sexe en què ambdós membres són de nacionalitat espanyola, es registraria un lleuger descens (58 matrimonis menys). Com hem indicat, els matrimonis entre cònjuges de distint

sexe en què algun dels membres és estranger s'acosta a tres de cada deu i reflecteix la importància demogràfica dels fluxos immigratoris balears, en gran manera de natura econòmica, que aporten gent jove i amb força potencial demogràfic.

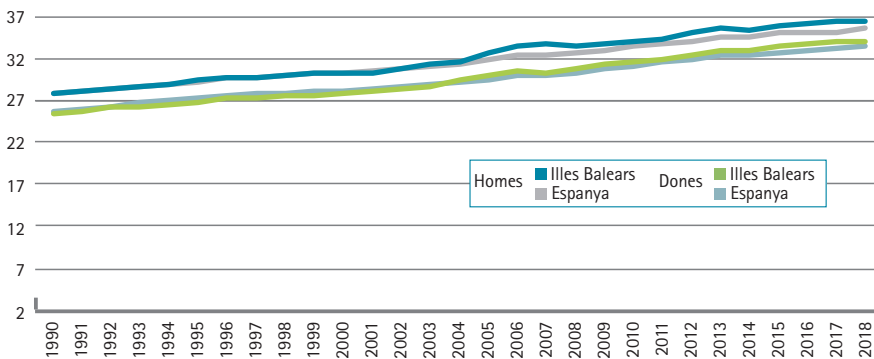
L'anàlisi de la procedència geogràfica dels estrangers casats a les Balears evidencia la nova realitat estructural de la societat derivada dels potents fluxos internacionals. Si durant els anys vuitanta i noranta els homes espanyols residents a les Balears es casaven principalment amb europees (fins a superar el 80% dels enllaços), aquesta proporció es modificà a mesura que arribaren dones d'altres nacionalitats. En més del 50% dels matrimonis d'homes espanyols amb dones estrangeres, aquestes procedeixen d'Amèrica del Sud. Els moviments de retorn i l'adquisició de la nacionalitat espanyola d'algunes immi-

grants ha modificat també la situació i ha reduït el pes d'aquests enllaços. El 2018 encara són les dones estrangeres procedents d'Amèrica del Sud les que suposen el percentatge més elevat de matrimonis entre espanyol i estrangera, ja que suposen aproximadament quatre de cada deu matrimonis d'aquesta tipologia, i el seguirien el grup de dones europees, amb més del 36% dels matrimonis d'espanyol amb estrangera.

El 2018, els 568 matrimonis en què la dona era estrangera i l'home espanyol suposen un lleuger increment de 21 respecte al 2017. D'aquests, 243 se celebraren amb dones d'Amèrica del Sud (42,78%); 238 han estat amb dones europees (36,44%), i la resta tenien altres procedències, com els 33 matrimonis amb dones africanes (prop del 6%) o els 13 matrimonis amb dones asiàtiques.

Gràfic III-1.13.

Evolució de l'edat mitjana al primer matrimoni a Espanya i a les Illes Balears per sexe (1990-2018)

Font: INE

QUADRE III-1.9. MATRIMONIS AMB CÒNJUGES DE DIFERENT SEXE SEGONS COMPOSICIÓ DE LES NACIONALITATS DELS CONTRAENTS A LES ILLES BALEARS (1986-2018)

	1986	1991	1996	2001	2006	2011	2017	2018
Total	4.164	4.410	4.152	4.329	4.260	3.950	4.570	4.615
Ambdós espanyols	3.892	4.035	3.749	3.647	2.990	2.712	3.315	3.257
Espòs espanyol i esposa estrangera	156	198	186	331	568	512	547	568
Esposa espanyola i espòs estranger	77	124	154	198	337	403	425	465
Ambdós estrangers	39	53	63	153	365	323	283	325

Font: Matrimonis (Sèries), Ibestat

Els matrimonis entre dones espanyoles i homes estrangers, a banda de ser menys nombrosos (465 celebracions el 2018, tot i que 40 més que el 2017), sempre han estat més heterogenis quant a procedències. Es detecten les mateixes tendències generals: un descens percentual dels matrimonis amb homes estrangers europeus; en canvi, guanyen pes els homes del continent sud-americà i africà. Així, el 2018 gairebé quatre de cada deu (38,06 % i prop del 45 %, si hi afegim els homes d'Amèrica Central) dels matrimonis de dones espanyoles i estrangers s'han celebrat amb homes d'Amèrica del Sud, mentre que la xifra de matrimonis amb homes de nacionalitat europea ha suposat gairebé un terç dels casos (32,69 %). Pel que fa a altres continents, destaca el pes que assolixen els matrimonis amb persones provinents de l'Àfrica (16,13 %). Fins i tot, el 2018, es produïren més enllaços entre dones espanyoles i homes asiàtics (15) que entre homes espanyols i dones asiàtiques (13), com alguns podrien pensar.

1.2.2.1. Divorcis, separacions i nul·litats

Un cop analitzats els trets principals de l'establiment dels lligams matrimonials, cal atendre una aspecte socialment molt significatiu i de signe contrari: les dissolucions matrimonials.

La sèrie històrica mostra un creixement important de les dissolucions des de l'aprovació de la primera llei de divorci de l'actual període constitucional (Llei 30/1981) fins a l'aprovació de la reforma de la legislació de 2005 (Llei 15/2005), que facilità la tramitació dels divorcis.

Per tant, és lògic que l'any 2006, el primer en què s'aplica la reforma de la llei, les dissolucions arribin al seu màxim, amb 145.919 a l'Estat espanyol i 3.949 a les Illes Balears. A partir d'aquest moment, s'inicia un descens progressiu fins que a partir del 2013 la xifra de dissolucions s'estabilitza entorn dels poc més de 100.000 casos en el conjunt de l'Estat i els 2.500 casos a les

Illes. És un descens proper al 45 % en el primer cas i al 30 % a les Balears. (Vegeu el quadre III-1.10.)

El 2018 es confirma la tendència, amb un nou descens, a diferència dels petits increments conjunturals en les dissolucions matrimonials de l'1 % per al conjunt de l'Estat i del 6 % per a les Illes Balears registrats el 2017. Així, les dissolucions matrimonials totals a l'Estat espanyol baixaren, per primera vegada, en la sèrie considerada i suposen un descens del 2,83 % respecte a 2017; mentre les 2.596 registrades a les Balears suposen un descens del 3,64 %.

Les 2.596 dissolucions matrimonials registrades el 2018 a les Balears es distribueixen en la tipologia següent: divorcis, 2.498 (96,22 %); separacions, 94 (3,62 %), i nul·litats 4 (0,15 %).

És evident que també les dissolucions reflecteixen una crisi en la institució del matrimoni, substituïda en molts de casos per models de convivència sense regular que, tanmateix, també pateixen les mateixes circumstàncies d'instabilitat actual de les relacions de parella però que no es reflecteixen estadísticament. És lògic que, si hi ha menys matrimonis, també es produeixin menys dissolucions.

Les Balears ocupen la quarta posició entre les comunitats autònomes per taxes de dissolució matrimonial del 2018 (2,21 dissolucions per 1.000 habitants), després de la Comunitat Valenciana (2,44‰), Catalunya (2,36‰) i les Illes Canàries (2,32‰). Totes aquestes comunitats han superat la mitjana estatal, que el 2018 se

situa en les 2,13 dissolucions per 1.000 habitants. En canvi, els mínims s'han assolit a Castella i Lleó (1,75‰), Extremadura (1,81‰), el País Basc (1,85‰) i Castella-la Manxa (1,96‰).

La Llei 15/2005, de 8 de juliol, per la qual es modifiquen el Codi civil i la Llei d'enjudiciament civil en matèria de separació i divorci, té una incidència molt directa en la modalitat de dissolució matrimonial. Així, abans de la reforma, els casos de divorci només representaven entorn del 40 % de les dissolucions, mentre que les separacions eren majoritàries. A partir del 2005 s'inverteix la situació i els divorcis constitueixen, a partir de 2013 i de manera molt estable fins a les darreres dades disponibles del 2018, entorn del 96 % de les dissolucions totals.

Més del 77,7 % dels divorcis i prop del 85,1 % de les separacions que s'han registrat a l'Estat espanyol el 2018 han estat de mutu acord. Això és important per reduir el termini del procés, ja que en cas d'acord entre les parts pot acabar en uns tres mesos; en canvi, si és contenciós, es pot perllongar fins als deu mesos.

La mitjana entre matrimoni i data de resolució fou de 16,8 anys. Els matrimonis dissolts per divorci presentaren una durada mitjana de 16,6 anys; els de matrimonis separats, de 22,8, i els anul·lats, de 6,6 anys. Cal esmentar que un percentatge important de ruptures es produeixen després de llargues convivències. Així, el 33,3 % dels divorcis s'esdevenen després de vint anys de matrimoni.

Finalment, les nul·litats són el tipus de dissolució matrimonial, per la seva naturalesa, menys freqüent i només suposen poc menys d'1 de cada 1.000 dissolucions. Sembla que la simplificació introduïda l'any 2015 pel papa Francesc en el procés de nul·litat eclesiàstica no ha tingut repercussió estadística, probablement perquè bàsicament afecta la tramitació i no les causes de la nul·litat. El 2018 només s'han declarat 92 nul·litats a tot l'Estat espanyol, de les quals quatre es produïren a les Illes Balears.

1.2.2.2. Matrimonis entre cònjuges del mateix sexe

La Llei 13/2005, d'1 de juliol, modificà el Codi civil i va conferir el dret de casar-se a qualsevol parella independentment del gènere dels membres.

La sèrie estadística de les Balears ja consta de les dades de tretze exercicis complets d'aplicació d'aquesta legislació. Després de l'entrada en vigor de la llei, moltes parelles exerciren un dret que havien esperat durant molt de temps. Amb 148 enllaços constituïts per cònjuges del mateix sexe el 2006 i 129 el 2007, semblava que la tendència apuntava a un descens progressiu, amb només 92 enllaços el 2008, com es comentà fa uns quants anys. La realitat, però, ha estat força distinta i, posteriorment, entre el 2009 i el 2014, els enllaços han presentat una distribució mitjana de 120 a l'any. Així mateix, des del 2015 s'aprecia una tendència clarament alcista que ha comportat que de llavors ençà, cada dada anual suposi superar el major registre de la sèrie, fins a arribar als 194 enllaços entre membres del mateix sexe el 2018. (Vegeu el quadre III-1.11.)

QUADRE III-1.10. DISSOLUCIONS DEL MATRIMONI A ESPANYA I LES ILLES BALEARS (2007-2018)

	Espanya				Illes Balears			
	Total	Nul·litat	Separació	Divorci	Total	Nul·litat	Separació	Divorci
2007	137.510	150	11.583	125.777	3.774	10	273	3.491
2008	118.939	142	8.761	110.036	3.087	3	198	2.886
2009	106.166	127	7.680	98.359	2.784	4	184	2.596
2010	110.321	140	7.248	102.933	2.853	2	162	2.689
2011	110.651	132	6.915	103.604	2.907	1	136	2.770
2012	110.764	133	6.369	104.262	2.851	0	151	2.699
2013	100.437	110	4.900	95.427	2.500	3	107	2.389
2014	105.893	113	5.034	100.746	2.510	2	117	2.391
2015	101.357	144	4.652	96.562	2.503	2	78	2.423
2016	101.294	117	4.353	96.824	2.539	2	154	2.383
2017	102.341	100	4.280	97.960	2.694	0	146	2.548
2018	99.444	92	4.098	95.254	2.596	4	94	2.498

Font: Estadística de nul·litats, separacions i divorcis, INE

QUADRE III-1.11. MATRIMONIS ENTRE CÒNJUGES DEL MATEIX SEXE A LES ILLES BALEARS (2006-2018)

	Illes Balears		Mallorca		Menorca		Eivissa i Formentera	
	Homes	Dones	Homes	Dones	Homes	Dones	Homes	Dones
2006	95	53	77	37	4	8	14	8
2007	87	42	73	36	2	2	12	4
2008	56	36	43	25	5	4	8	7
2009	86	38	72	25	1	4	13	9
2010	71	42	56	36	5	2	10	4
2011	82	43	61	37	5	0	16	6
2012	56	50	44	40	2	4	10	6
2013	75	54	55	41	4	7	16	6
2014	63	60	50	49	3	3	10	8
2015	72	66	59	55	1	8	12	3
2016	78	80	64	66	2	4	12	10
2017	84	96	70	73	4	15	10	8
2018	110	84	89	67	4	4	17	13

Font: Matrimonis, Ibestat

Cal, però, analitzar com ha estat el comportament de la sèrie per sexe, ja que presenten algunes diferències prou significatives. Així, els matrimonis masculins presenten uns màxims relatius a l'inici de la sèrie i poc després es produeix una certa dinàmica decreixent fins a arribar als mínims del 2012 i del 2014. Aquest cicle s'interromp i d'ençà del 2015 tornen a tenir uns valors destacables fins que el 2018 se supera amb escriu la xifra més elevada anterior (95 el 2006) fins a arribar als 110 enllaços el 2018.

Pel que fa als matrimonis entre persones de sexe femení, podem dir que tenen una marcada tendència alcista. Després del mínim assolit el 2008, en què només se celebraren 36 enllaços entre dones, la tendència no ha deixat de créixer fins a arribar, no només a igualar el nombre de

matrimonis homosexuals masculins, sinó també a superar-los el 2016 i el 2017. El 2018 aquest fenomen no s'ha repetit i, tot i que els 84 matrimonis celebrats entre dones suposen la segona xifra més elevada de la sèrie després del rècord de 2017 (96 enllaços), ha quedat per darrere dels enllaços entre homes, que ha presentat, com hem comentat, la xifra més elevada de la sèrie.

Respecte a la situació per illes, el 2018 més del 80 % dels enllaços entre persones del mateix sexe se celebraren a l'illa de Mallorca, prop del 15,5 % a les Pitiüses i el poc més de 4 % restant a l'illa de Menorca. El 2018, a diferència de l'exercici anterior, en què se celebraren més matrimonis entre dones que entre homes i que aquests foren majoritaris a l'àmbit insular (excepte a les Pitiüses), ha estat més freqüent la

celebració de matrimonis entre cònjuges del mateix sexe homes a Mallorca (89 entre homes i 67 entre dones) i Pitiüses (17 i 13, respectivament) i només a Menorca, s'ha registrat una xifra idèntica d'enllaços: quatre entre homes i quatre entre dones.

En l'exercici 2018, s'ha produït un rècord dels matrimonis del mateix sexe a conseqüència de les elevades xifres de matrimonis entre dones i del rècord de matrimonis entre homes. Una hipòtesi que podem plantejar és que, a mesura que es treballa per fer visible la diversitat sexual i de convivència, són més les dones i els homes que han decidit formalitzar una situació que fins fa unes quantes dècades s'havia de viure en la intimitat i s'havia d'amagar de la resta de la societat. Les polítiques de gènere, instaurades i promogudes des de l'Administració, i els moviments en defensa de la igualtat de gènere i de reconeixement de la llibertat i les distintes opcions sexuals —cada vegada més actius en la nostra societat— han ajudat que l'homosexualitat no sigui un tema tabú i que, fins i tot, es demostrí en l'increment dels compromisos matrimonials. En aquest sentit, l'increment de matrimonis de cònjuges del mateix sexe i de les dones, particularment, seria una prova fefaent de l'obertura social del nostre arxipèlag.

1.2.3. LA MORTALITAT

El 2018 es produïren 8.206 defuncions de residents a les Balears, 147 menys que el 2017 (4.236 homes i 3.970 dones). Els grups de malalties més freqüents com a causa de mort foren les relacionades amb l'aparell circulatori (2.311) i els tumors (2.297), que provocaren a les Illes un poc

més del 56% de les defuncions. Les malalties de l'aparell respiratori (869), que són la tercera causa de mort a les Balears, van produir el 10,6% de les defuncions el 2018.

Les taxes estandarditzades de defunció de 2018 publicades per l'INE situen les Balears, amb un 8,18‰, per davall de les del conjunt de l'Estat espanyol (8,32‰). Les taxes estandarditzades permeten comparar la situació de la mortalitat amb altres àrees, amb independència de l'estructura per edat i sexe. Les dades de l'INE del 2018 reflecteixen una situació més favorable per a la nostra comunitat autònoma pel que fa a l'aparell respiratori i una taxa molt similar, però inferior, amb relació a les malalties circulatòries com a causa de mort, que queden per sota de les taxes estatals. Contràriament, les taxes estandarditzades de defunció per tumors, tot i que han baixat un 0,14‰ respecte a l'exercici del 2017, superen la taxa estatal en un 0,03%. (Vegeu el quadre III-1.12.)

El gran pes que suposen les defuncions ocorregudes en edats avançades, característica pròpia de les actuals societats desenvolupades, afecten tant les taxes brutes de mortalitat com les taxes estandarditzades, la qual cosa no fa possible avaluar la incidència de les defuncions en edats joves.

Per mesurar i avaluar les defuncions prematures i teòricament evitables, s'utilitza l'indicador dels anys potencials de vida perduts (APVP). D'acord amb les dades publicades per l'IBESTAT, les causes externes són la primera causa de mort entre els 16 i els 40 anys. Això fa que les causes del grup de traumatismes i altres malalties externes

esdevinguin el tercer grup de malalties que acumula més defuncions teòricament evitables, després dels tumors, que amb l'edat, guanyen un protagonisme progressiu i especial, i les malalties de l'aparell circulatori, amb una incidència menor i més tardana en l'edat. La taxa estandarditzada dels APVP del 2018 a les Illes és molt similar a la mitjana estatal. No obstant això, les taxes corresponents a les causes externes de defunció presentaren uns valors especialment elevats. Destaca, sobretot, la taxa autonòmica considerablement més gran entre les dones i una taxa prou significativa entre els homes. (Vegeu els quadres III-1.13. i IIIA-1.6.)

L'estudi de l'evolució recent de les defuncions permet constatar una tendència clara: les defuncions de residents de nacionalitat espanyola baixen lleugerament en freqüència relativa, atès que s'han incrementat de manera significativa les defuncions de residents estrangers amb una nacionalitat de la UE-15. Aquest col·lectiu correspon a una immigració cronològica anterior a la d'altres corrents més recents i té dos trets demogràfics rellevants: en primer lloc, presenta una estructura demogràfica més envellida que a altres col·lectius immi-

grants i, en segon lloc, malgrat la recent intensitat dels fluxos immigratoris d'altres països, té un nombre d'efectius molt superior al d'altres grups.

D'altra banda, la resta de col·lectius d'estrangers tenen una estructura d'edat més jove i, en conseqüència, menys probabilitats de defunció. L'escassa incidència de les defuncions en nacionalitats distintes de la UE-15 no permet extreure conclusions del perfil. Els difunts estrangers de nacionalitats de la UE-15 presenten unes característiques similars a les dels espanyols: els problemes de salut que causen defuncions tenen uns índexs de freqüència més elevats entre les malalties del sistema circulatori i els tumors.

A les Balears, el creixement vegetatiu (balanç entre els naixements i les defuncions) és, en nombres absoluts, positiu. Però no succeeix el mateix a la resta de l'Estat. El creixement vegetatiu negatiu del conjunt de l'Estat espanyol el 2018 ha augmentat en 0,5 punts respecte al 2017, fins a situar-se en el -1,16%. Aquest decreixement és resultat del fet que a 14 de les 17 comunitats autònomes ja es registren més defuncions que no naixements.

QUADRE III-1.12. EVOLUCIÓ DE LES TAXES ESTANDARDITZADES DE DEFUNCIÓ A ESPANYA I A LES ILLES BALEARS (2001, 2008, 2018)

	2001		2008		2018	
	Espanya	Illes Balears	Espanya	Illes Balears	Espanya	Illes Balears
Total	8,53	8,73	7,47	7,4	8,32	8,18
Malalties del sistema circulatori	2,92	2,97	2,31	2,37	2,30	2,27
Tumors	2,35	2,38	2,12	2,1	2,30	2,33
Malalties del sistema respiratori	0,88	0,86	0,83	0,68	1,02	0'88

Font: Defuncions segons causa de mort, INE

QUADRE III-1.13. TAXES ESTANDARDITZADES D'APVP DE LES DEFUNCIONS PER CAUSES EXTERNES A ESPANYA I LES ILLES BALEARS (2018)

	Total		Homes		Dones	
	Taxa estandarditzada d'APVP (per 100.000)	Nombre mitjà d'APVP	Taxa estandarditzada d'APVP (per 100.000)	Nre. mitjà d'APVP	Taxa estandarditzada d'APVP (per 100.000)	Nombre mitjà d'APVP
Illes Balears	578,57	30,19	864,52	30,39	285,25	29,58
Espanya	562,05	26,62	865,12	27,79	259,23	23,33

Font: Defuncions segons causa de mort, INE

La taxa de les Balears (1,77‰) és la segona més alta de les comunitats autònomes, després de la de Múrcia (2,26‰). La tercera comunitat autònoma amb creixement vegetatiu positiu és Madrid, amb un 1,66‰. Tota la resta presenten balanços vegetatius negatius (més defuncions que naixements). Els creixements vegetatius més negatius es registren a Astúries (-7,33‰), Castella i Lleó (-5,91‰) i Galícia (-5,88‰).

Les dades provisionals de 2019 mostren una situació general similar, de creixements vegetatius negatius, a conseqüència, en bona part, d'una caiguda significativa de les taxes de natalitat. Com a exemple, podem dir que entre el 2008 i el 2019 es registrarien uns 160.000 naixements menys, el que suposaria un descens superior al 44 %. Només Madrid, Múrcia i les Illes Balears mostrarien, un cop més, un balanç positiu.

Les taxes vegetatives positives de l'arxipèlag balear deriven d'una baixa mortalitat (6,98‰) i d'una natalitat que manté unes taxes que s'acosten al 9‰ (8,75‰), segons dades de l'INE del 2018. Les dades mitjaneres estatals són del 9,10‰ i del 7,94‰, respectivament.

En tot cas, es pot afirmar que les taxes balears també apunten a una certa tendència descendent, de la mateixa manera que succeeix a altres comunitats autònomes i al conjunt de l'Estat espanyol.

Una altra característica de la mortalitat a les Illes és que es produeix una significativa sobremortalitat masculina en determinats grups d'edat i que, en termes generals, la relació d'homes i de dones que han mort es manté en un valor superior a 1. L'única excepció, la trobaríem en el grup de 85 i més anys, en què, per major esperança de vida de les dones, es registra una xifra considerablement superior de dones que d'homes. Aquest indicador arriba a valors superiors a 2 en el grup d'edat d'entre 20 i 60 anys i és molt destacat entre els 10 i els 29 anys, en què la proporció supera els tres homes morts per cada dona. Aquesta situació s'explica en bona part per la mortalitat causada pels accidents de trànsit i el consum de drogues —que són factors que afecten especialment el gènere masculí— i per una incidència més primerenca en aquest grup de les malalties del sistema circulatori, entre d'altres.

Fent un petit incís, cal dir que, pel que fa al grup de població menor de 40 anys, els su-

pòsits que es mantenen a l'hora d'elaborar projeccions de població plantegen com a hipòtesi que es produirà una millora en les taxes de defunció masculina com a resultat de l'aplicació de polítiques legals i socials, com el carnet per punts o les campanyes sobre el consum de drogues. Així mateix, els analistes demogràfics preveuen que la sobremortalitat masculina per defuncions produïdes per certs tipus de càncer o per malalties del sistema circulatori en el futur es reduiran, la qual cosa es fonamenta en la idea que algunes d'aquestes defuncions, com el càncer de pulmó, són degudes als mals hàbits de les persones i, per tant, potencialment evitables.

Contràriament, s'estableix la hipòtesi que la mortalitat de les dones augmentarà a conseqüència de l'adopció d'algun dels hàbits classificats tradicionalment de «masculins» (augment de les dones que fumen, augment de situacions d'estrès...), que s'hauran de traduir, necessàriament, en un nombre més gran de defuncions femenines i, per tant, en un possible apropament de l'índex d'esperança de vida d'ambdós sexes.

Pel que fa als majors de 65 anys, a conseqüència de les millores sanitàries, dels hàbits de vida més saludables i d'una major participació en el si de la societat, continua augmentant l'esperança de vida, tot i que ho fa lentament, atès que ja s'ha arribat a un sostre bastant alt, cada vegada més proper a la longevitat biològica de l'espècie humana. La xifra de defuncions es concentra especialment en les edats superiors, amb un progressiu desplaçament cap a les més altes.

Així, mentre que l'any 1986 el 44 % de les defuncions s'esdevenien en el grup d'entre 60 i 79 anys, el 2008 aquestes defuncions suposaren el 32 % de les defuncions registrades, i el 2018, el 30,70 %. Això és un indicador més del retard mitjà de les defuncions, ja que aquest percentatge s'acumula en l'interval superior. Simultàniament, en el mateix període augmentà el nombre de persones mortes de més de 80 anys: el 37 % el 1986; el 54 % el 2008, i el 57,74 % el 2018. És a dir, prop de sis de cada deu defuncions corresponen a majors de 80 anys i més del 88 % es registren entre persones de més de 60 anys. (Vegeu el quadre III-1.14.)

Els grans avenços que s'han produït en la medicina i en matèria preventiva han fet que avui dia les taxes de mortalitat infantil tinguin valors molt baixos i siguin difícils de millorar, i que, a més, les condicions de salut de la població major siguin més bones. Tots dos extrems de la piràmide de la població —menys mortalitat infantil i més nombre d'efectius en les edats superiors— fan que l'esperança de vida augmenti any rere any. (Vegeu el quadre IIIA-1.8. i el gràfic III-1.14.)

Si analitzam l'esperança de vida per sexes, d'acord amb les dades calculades per l'Ibestat per al 2018 a les Balears, aquesta se situa en 80,78 anys en el cas dels homes i en 85,67 anys en el cas de les dones. Així mateix, les dades calculades per a les Illes Balears per l'INE per al 2017 són molt similars: 80,36 anys en el cas dels homes i 85,44 anys en el cas de les dones.

Per tant, és evident que hi ha una diferència important en les probabilitats de

supervivència en edats avançades segons el sexe que afavoreixen les dones, explicable tant per factors biològics com socials. Aquest fet demogràfic es reflecteix en el sobreenvelliment de la població femenina en els grups d'edat més avançada.

L'esperança mitjana de vida en el naixement presenta una tendència a créixer moderadament en aquests moments, tot i que, en els darrers quinquennis s'han produït creixements prou significatius. Així,

l'esperança de vida entre els homes ha augmentat la gens menyspreable xifra de més de 4,5 anys entre el 2002 i el 2018 i la de les dones, en prop de 3 anys (2,88). En els darrers cinc anys, el creixement ha estat més moderat —de 0,72 i de 0,33 anys, respectivament—, d'acord amb la tendència comprovada de menors creixements quan ja hem assolit una esperança de vida certament elevada i ens acostam, en molts casos, als límits actuals de la longevitat humana.

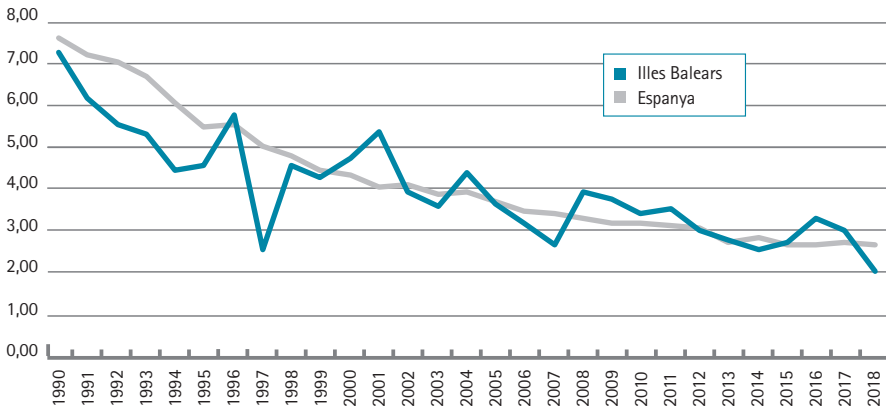
QUADRE III-1.14. DEFUNCIONS A LES ILLES BALEARS SEGONS ELS GRUPS D'EDAT I EL GÈNERE (2018)

	Total	Homes	Dones	Sobremortalitat dels homes
	Homes	Dones	Homes	Dones
Total	8206	4236	3970	1,07
<1 any	21	10	11	0,91
01-04 anys	7	4	3	1,33
05-09 anys	4	2	2	1,00
10-14 anys	5	4	1	4,00
15-19 anys	15	11	4	2,75
20-24 anys	17	12	5	2,40
25-29 anys	21	17	4	4,25
30-34 anys	29	18	11	1,64
35-39 anys	56	36	20	1,80
40-44 anys	84	50	34	1,47
45-49 anys	133	80	53	1,51
50-54 anys	225	152	73	2,08
55-59 anys	332	212	120	1,77
60-64 anys	426	295	131	2,25
65-69 anys	567	384	183	2,10
70-74 anys	703	475	228	2,08
75-79 anys	823	497	326	1,52
80-84 anys	1252	679	573	1,18
85 i més anys	3486	1298	2188	0,59

Font: Defuncions 2018, lbestat

Gràfic III-1.14.

Evolució de la taxa de mortalitat infantil a Espanya i a les Illes Balears (1990-2018)

Font: Indicadors demogràfics, INE

Si tenim en compte que en edats avançades el moviment migratori és escàs i que la mortalitat tendeix a concentrar-se en edats cada cop més elevades, la conseqüència real és que la piràmide de població s'eixampla en el vèrtex, és a dir, experimenta un procés d'envelliment de la població que no és compensat per les aportacions a la base de la piràmide. De fet, entre les hipòtesis més utilitzades en les projeccions de població s'hi inclou fixar un quocient de millora en els primers trams d'edat i en les d'edats adultes amb un augment progressiu de la mortalitat en les edats superiors.

1.2.4. LA IMMIGRACIÓ

Un component demogràfic de gran importància en l'estructura de la població balear són els residents nascuts fora de les Illes. Aquest ha estat un procés continuat en el temps d'ençà que s'inicià el desen-

volupament turístic, quan es produïren els primers corrents immigratoris tant de població estrangera com de població d'altres comunitats. Inicialment, els corrents protagonitzats per persones estrangeres tingueren una finalitat residencial permanent i els estrangers venien a viure a les Illes atrets per les condicions climàtiques i la bellesa de l'entorn natural. Per contra, les persones procedents d'altres autonomies s'hi traslladaven per treballar, sobretot en el sector de serveis i en la construcció.

A final dels anys noranta i durant els primers anys del segle XXI, s'inicià un altre corrent immigratori protagonitzat per població estrangera que, igual que la població d'altres comunitats, es traslladava a les Balears per motius laborals i econòmics. Així, en l'actualitat, el perfil immigratori presenta una combinació de dues finalitats: la residencial, pròpia de persones amb un nivell adquisitiu mitjà alt, i la socioeconòmica, que, a més, implica una diversifica-

ció del perfil demogràfic, especialment pel que fa al país d'origen de la població immigrada. (Vegeu el gràfic III-1.15.)

A partir de la crisi econòmica que esclatà a final del primer decenni d'aquest segle, la intensitat immigratòria minvà notablement, tot i que el creixement migratori continua sent el component fonamental del creixement de la població insular. Així, segons la revisió del padró del 2019, la població resident a les Illes Balears nascuda fora de la comunitat autònoma representa el 45,3 % de la població total i arriba, en el cas d'Eivissa i Formentera, al 59,9 % i al 64,8 % respectivament. (Vegeu el quadre III-1.15.)

Quant als moviments de població, les dades més recents (2018) mostren la recuperació dels moviments migratoris de població estrangera, de manera que el nombre d'immigrants d'origen estranger supera el de l'any 2017; en canvi, en el cas de la immigració nacional, les xifres es

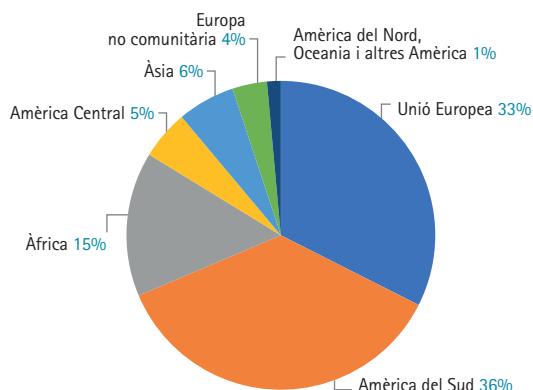
mantenen constants, per bé que continuen sent superiors. En el primer cas, i sempre segons l'estadística de variacions residencials (excloses les migracions interiors), el nombre de moviments és de 26.722, i en el segon, de 26.105.

En relació amb les emigracions, en total s'han comptabilitzat 20.142 moviments migratoris amb destinació a una altra comunitat autònoma i 8.766 amb destinació a l'estranger. Per comparació amb les dades de l'any 2017, els moviments migratoris amb destinació a altres comunitats ha pujat lleugerament, mentre que les emigracions a l'estranger davallen un 8,4 % (-799).

L'anàlisi de la sèrie 2002-2018 revela la importància de la immigració estrangera en el període 2003-2007, l'impacte que va tenir la crisi econòmica i la progressiva recuperació de la immigració estrangera a partir de l'any 2014, que, tot i així, encara no ha assolit la intensitat dels anys 2004, 2005, 2006 i 2007.

Gràfic III-1.15.

Població nascuda a l'estranger. Illes Balears, revisió del padró 1/01/2019

Font: Revisió del padró municipal d'habitants de l'1 de gener de 2019, Institut d'Estadística de les Illes Balears

QUADRE III-1.15. INDICADORS DE POBLACIÓ DE LES BALEARS PER ILLES SEGONS LA REVISIÓ DEL PADRÓ DE L'1 DE GENER DE 2019						
	Illes Balears	Mallorca	Menorca	Eivissa	Formentera	
Percentatge de població de menys de 16 anys	16,1	16,34	15,59	15,2	13,22	
Percentatge de població de 16-64 anys	68,36	67,68	67,8	72,32	74,7	
Percentatge de població de 65 i més anys	15,54	15,98	16,61	12,48	12,08	
Població estrangera / població de l'illa (%)	17,83	17,24	11,2	24,67	29,02	
Pobl. nascuda fora de la CA / Pobl. de l'illa (%)	45,37	43,26	40,09	59,92	64,78	
Relació d'homes per cada dona	0,99	0,98	0,99	1,04	1,11	
Índex de creixement (variació relativa?) 2018-2019 (%)	1,82	1,81	1,61	2,25	-0,86	
Índex de creixement de la població espanyola (%)	0,9	0,89	1,29	0,71	0,49	
Índex de creixement de la població estrangera (%)	6,29	6,46	4,16	7,27	-4,01	
Índex de creixement de la població nascuda a les Balears (%)	0,58	0,58	0,2	1,09	-0,4	
Índex de creixement de la població nascuda en una altra CA (%)	1,04	0,94	3,45	0,39	0,53	
Índex de creixement de la població nascuda a l'estranger (%)	5,69	5,88	4,25	6,17	-2,6	
Edat mitjana	Total	41,2	41,31	42,06	40,09	40,33
	Homes	40,28	40,27	41,31	39,72	40,09
	Dones	42,12	42,33	42,8	40,49	40,59
Índex d'envelliment (pobl. de 65 i més / pobl. <16 anys)	0,97	0,98	1,07	0,82	0,91	
Índex de dependència* (pobl. <16 + pobl. >64) / pobl. de 16 a 64)	0,46	0,48	0,48	0,38	0,34	
Índex de recanvi (pobl. de 60 a 64 / pobl. de 20 a 24)	1,03	1,02	1,1	1,09	0,81	

Font: Indicadors demogràfics (revisions anuals del padró municipal d'habitants), INE

D'altra banda, les dades palesen que la immigració estrangera és la més sensible als canvis de cicle econòmic. Quant a la resta de moviments migratoris, el més destacable és el manteniment del nombre de moviments migratoris entre la Península i les Illes i el comportament de l'emigració cap a l'estranger, que, tot i que presenta fluctuacions en els darrers anys, es manté en nivells més elevats que en el període del 2002 al 2006. Pel que fa al balanç migratori, aquest és clarament favorable a partir del 2011. (Vegeu el quadre IIIA-1.9.)

L'arribada continuada de població immigrant, tant d'origen estranger com peninsular, fa que la influència de les migracions en la composició de la població balear sigui innegable, com ho indica el fet que gairebé la meitat de la població no hagi nascut a les Balears, que de cada deu residents 1,7 tengui nacionalitat estrangera o que quasi el 30% dels naixements siguin de mare estrangera. A més, és innegable

que la immigració ha incidit de manera significativa en l'estructura per edats de la població de les Illes, fent que sigui més alt el nombre de persones que es troben en edats intermèdies.

Segons les dades relatives al país de naixement de la població resident a les Illes, els països estrangers que més contribueixen a l'increment de la població balear són el Marroc, l'Argentina, Colòmbia i Alemanya. (Vegeu el quadre IIIA-1.10.)